Inozemska izdaja

Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto XXIII., št. 111 — Ljubljana, nedelja 16. maja 1943-XXI — Cena cent. 80

Upravništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-25, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri poštnočekovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti. Corr. Post. No 11-3118
IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izhaja vsak dan razen ponedeljka
Naročnina znaša mesečno Lir 18.—, za inozemstvo vključno s »Ponedeljkim jutrom« Lir 36.50.
Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5, telefon štev. 31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Uspel letalski napad na luko v Boni

Dva ladji potopljeni — 11 sovražnih letal sestreljenih nad Sardinijo

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 15. maja naslednje 1085. vojno poročilo:

Med nočnim napadom na luko v Boni so nemška bojna letala potopila eno petrolejsko ladjo in poškodovala trgovsko ladjo srednje tonaže.

Včeraj je sovražnik iz zraka obmetaval z bombami Civita vecchio, Palermo, Sassari in razne druge kraje na Sardiniji. Zabeležene so žrtve med prebivalstvom in poškodbe na poslopjih, zlasti v Civitavecchiji.

Sardinsko protiletalsko topništvo je sestrelilo 9 letal; 2 izmed teh sta bili v Palermu.

Na vzhodni obali Sardinije so naši lovci prestregli neki sovražni letalski oddelek in sestrelili 2 dvomotornika.

*

V poletih, omenjenih v današnjem vojnem poročilu, so bile naslednje žrtve med civilnim prebivalstvom: v Civitavecchiji 29 mrtvih, 150 ranjenih, v Sassariju in tamošnji pokrajini 14 mrtvih in 40 ranjenih, pri S. Caterina (Nuoro) 3 mrtvi. Število žrtev v Palermu še ni ugotovljeno.

Hvaležna poklonitev Oboroženim silam

Z vzklikom odobreni proračuni vojaških resorov

Rim, 14. maja s. Pod predsedstvom predsednika senata grofa Sudarda se je sestala komisija za Oborožene sile, skupno s finančno komisijo ter razpravljala in odobrila proračun Vojske, mornarice in letalstva. Navzoči so bili državni podtajniki vojnega, mornariškega in letalskega ter finančnega ministrstva. O prvem proračunu je govoril senator Gaetano Zoppi. Pozdravil je naše čudovite borce in poslal bratski pozdrav mestom, prizadetim od sovražnih napadov. Nato je kratko obravnaval protiletalsko obrambo. Senator Giuseppe Rota, poročevalec o proračunu mornarice in senator Cristoforo Ferrari, poročevalec o proračunu letalstva, nista govorila. Senator Giuria, poročevalec o proračunu Vojske, je izrazil ponos zaradi junaškega zadržanja vojakov, ki so nedavno dali nov svetel dokaz svoje hrabrosti. Slava njim in njih odličnemu poveljniku! Govornik je nato prosil vlado za nekatere izjave glede obrambnih naprav svete domovinske zemlje. Pozval je predsednika, naj predloži, da se odobritev proračunov izvrši z vzklikom.

Veliki italijanski delež v bojih na vzhodu

Državni podtajnik za Vojsko se je zahvalil senatorju Giuru za oris položaja ter za temeljito poročilo, ki ga je predložil senatu. Omenil je na kratko junaški epilog dogodkov v Tunisu ter se je poklonil hrabrosti padlih in ponosnemu odporu prebivalstva, ki je podvrženo besu sovražnika. Podal je pregled glavnih vojaških dogodkov v Rusiji. Omenil je hrabro zadržanje divizij »Cosseria« in »Ravenna«, ki sta vzdržali več dni sunek na 7 divizij ocenjenih sil in oklopnega zbora. Prav tako hrabro so se zadržale in so vredne občudovanja divizije »Passubio«, »Torino«, »Sforzesca«, 3. brza divizija oddelkov »CCNN«, divizija »Julia« planinskega armadnega zbora, operirajočega proti sovražnim silam, ocenjenim na 2 oklopna armadna zbora, 5 pehotnih divizij, in en zbor konjenice. Ob tej priliki je poročevalec omenil številna vojna poročila nemškega glavnega stana, ki so priznala obsežni in velikodušni prispevek hrabrosti in krvi italijanskega vojaka v Rusiji, kjer je 6 generalov, 23 polkovnikov ter en konzul delilo nenaklonjeno usodo s temi junaki.

Nato se je državni podtajnik pomudil ob funkciji in nalogi, katero je rešila prva armada, ter je obrazložil obširneje strateško važnost, ki jo pri obrambi pelotoka prevzema tirensko predzidje, katerega tvorijo naši otoki. Orisal je vojaško ojačenje sredozemskih otokov, kakor ga je pripravil naš Glavni stan, ter je obrazložil splošne črte vojaškega položaja, ki nastaja v zvezi z obrambo.

Italija mirno pričakuje bodoče dogodke

Državni podtajnik je nato obravnaval priprave v ranljivih odsekih obale, možnosti manevriranja v zaledju, letalsko pomorsko obrambo, konvoje, možnosti oskrbovanja in prehranjevanja ter protiletalsko obrambo. Glede na možni izid sovražne inciative je opozoril na tveganje nasprotnika v primeri z vrednostjo dejanskega uspeha v splošnem okviru gospodarjenja s silami in odločilnega rezultata vojne. Dalje je obravnaval izvršena dela in ona, ki so v teku za ojačenje obalne obrambe, ki je poverjena velikim mobilnim edinicam. Omenil je tudi organizacijo vojaških pomorskih oporišč, pristanišč in letališč.

Po očrtanju oskrbovalnih ukrepov s posebnim ozirom na samo zadostitev na mestu in organizacijo prevozov po kopnem in po morju glede na potrebo čet in civilnega prebivalstva, je govornik obvestil senat o izvedenih ukrepih. Zaključil je z zatrdilom, da nudita sposobnost poveljstev in preizkušena hrabrost čet polno zaupanje, da bo vsak poizkus sovražnika naletel na mogočen branik volje in prs. Menjajoče se neizbežne dogodke med vsako vojno sprejema danes italijanski narod mirno ter z neomajno vero močnih in v prepričanju, da bodo naši hrabri vojaki pod visokim vodstvom Duceja ponovno uklonili usodo in ponesli k zmagi trobojnico Italije za blagor Kralja in Domovine.

Pomorska bitka za posest Afrike

Državni podtajnik Kr. mornarice je izjavil, da hoče odgovoriti na vprašanje, kakšen je položaj, v katerem se Kr. mornarica pripravlja sprejeti dogodke, ki se približujejo. Treba je upoštevati, da smo se morali zaradi oblike vojne boriti onstran morja, ne samo v Afriki, temveč tudi v Dalmazii, v Črni gori, v Grčiji in v Egeju. Kopne zveze s temi vojnimi področji so nezadostne in slabe, dočim so sile in njih udejstvovanje mnogo obsežnejše, kakor se splošno misli. Izredno visoka zasluga je že bila, da smo jih tri leta prehranjevali in da jih še danes naprej vzdržujemo v tako obsežnih operacijah na vzhodu. Vendar je ta ogromna operacija oskrbovanja popolnoma drugačnega značaja spričo pomorske bitke za posest Afrike. Hote pravi »pomorska bitka za posest Afrike«, ker je treba jasno ugotoviti, da ni šlo za oskrbovalno službo bolj ali manj zaščitenega zaledja, temveč za stalno žilavo in srdito borbo z močnejšim sovražnikom glede na ogromno premoč v velikih mornariških in letalskih virih, pripravljenih za nadomestitev izgub.

Borba je bila ogromna, izvajana z velikimi in majhnimi ladjami, s podmornicami, s torpednimi letali in bombniki, olajševana in vodena z gosto in neprekinjeno letalsko službo, in to podnevi in ponoči, zaradi česar smo morali vedno igrati z odkritimi kartami, ne da bi bilo na nasprotni strani prav tako.

Ogromno delo pri preskrbi afriških borcev

Ostra in srdita je bila bitka za Tunis, ki je trajala šest mesecev na izredno tesnem prostoru, v katerem je sovražnik osredotočil vsa pomorska bojna sredstva, s katerimi je razpolagal: križarke in rušilce, brze minolovke, motorne čolne, podmornice in zlasti letala, letala, letala. Pot naših ladij ni bila tako kratka, kakor bi se zdelo površnemu posmatranju razdalje 80 milj od Marsale do rta Bone. Iz drugih mnogo bolj oddaljenih pristanišč, ki so bila zaradi svojih naprav edino primerna za ta ogromen promet, so odhajali naši konvoji. Ni bil torej kratek skok, ki se ga naredi v nekaj nočnih urah, kakor se je prečesto slišalo reči, temveč relativno dolga plovba, katere ni bilo mogoče prevoziti v eni noči in enem dnevu. Zadnji odsek po Sicilskem kanalu je vodil skozi obširna minska polja, od katerih so bila nekatera postavljena od nas, da so ščitila kakor dva zidova konvoje v odseku, kjer bi jih sovražnik s površinskimi ladjami najlaže napadel. Lažje je bilo v tem ozkem področju in v tako malo oddaljenem od oporišč neprestano nočno letalsko izvidništvo. Lažja je bila tudi letalska akcija v množicah. Čast našim mornarjem in zlasti oficirjem in posadkam naših neutrudljivih torpedovk, ki niso nikoli preštevali sovražnika ter tehtali pred zopetnim odhodom in zopetnim prihodom obsega tveganj.

Pripravljenost mornarice

S tem govornik noče trditi, da imamo vse sile, ki bi jih radi imeli za preprečenje morebitnih pobud sovražnika proti našim silam. Pravi samo, da sovražnik ve, da ne more pričeti takega poizkusa, ne da bi naletel na srdit odpor tudi na morju poleg onega, ki bo nuden iz zraka, in onegag, na katerega bo naletel na obali. Ko smo stopili v vojno, so vsi pomorski kritiki predvidevali, da bo naša odporna sposobnost na morju trajala samo nekaj mesecev. Danes po treh letih borbe, ko smo opravljali promet v našem morju in ga zaprli nasprotniku, smo še pripravljeni povzročiti mu velike težkoče. Doslej smo porušili račune in predvidenja strokovnjakov. V tesnem stiku s sestrskim orožjem bo Kr. mornarica do skrajnosti preprečevala sovražne načrte tudi v bližnji bodočnosti. In vse to za vse naše padle, za vse naše pogrešane, za vse tiste, ki so nam pustili tako veliko dediščino časti slave in žrtvovanja, kajti časti in slave ne more biti brez krvi.

Državni podtajnik je zaključil, da bomo zvesti zapovedi: Vztrajati, vztrajati do skrajnosti na življenje in smrt. Vztrajati za Italijo, za Kralja, za Duceja!

Visoki bojni delež Kr. letalstva

Državni podtajnik za letalstvo je ob pričetku svojega govora razpravljal o ogromnem deležu, ki ga je dala volja posadk v borbi, ki je postajala vedno hujša in vedno bolj krvava. Predočil je, kako visok je bil krvni delež, ki so ga velikodušno darovali čudoviti letalci, izjavljajoč, da znašajo izgube v vojni treh let srdite borbe 12.500 mož od teh skoraj 2.000 oficirjev. K tem se pridružuje nadaljnjih 700 oficirjev in 2.000 podoficirjev ter specialistov, ki so umrli ali bili ranjeni pri letalskih nesrečah med mrzličnimi pripravami za nadomestitev v borbi dobljenih izgub in za zagotovitev učinkovitosti frontne črte. Omenjajoč te izgube je pozval, naj se da priznanje izrazito junaškemu duhu v poslanstvu, za katerega so poklicane naše posadke.

Glede potrebščin je zdaj znano, da skrb za kakovost strojev in razvoj borbenih oblik zahtevata industrijski potencial prvega reda z najvišjo tehnično sposobnostjo. Ne da bi se spuščal v podrobnosti, je govornik omenil težkoče, ki se morajo premagovat, kajti letalska vojna je neizprosna do starih strojev. Če pomislimo, da je moralo naše letalstvo po izrabitvi v prejšnjih vojnah tri leta obvladovati sovražnika, ki je opremljen z vsemi sredstvi, smo lahko ponosni na to, kar je bilo storjeno, in na dosežene uspehe, katerih sovražnik sam ni mogel zanikati. Do skrajnosti so se razvile oblike letalskega avditizma, torpedna letala, napadalna letala in borbena letala. Prevladujočo vlogo je imelo in še ima lovsko letalstvo, ki obvladuje nebo v slehernem odseku, naj si bo letalske, kopne ali pomorske bitke.

Močno se je razvilo tudi prevozno letalstvo, ki je z junaškim udejstvovanjem često rešilo težke položaje. Delež Kr. letalstva v sedanji vojni kažejo naslednje številke:

Potopljenih je bilo 145 sovražnih ladij z nad 1,600.000 tonami, 67 vojnih ladij, od teh 20 križark, 11 rušilcev in 7 podmornic. Z gotovostjo je bilo uničenih 2343 letal sovražnika, od teh 1944 v letalskih borbah. En tisoč nadaljnjih letal je bilo verjetno sestreljenih. Letalskih prevozov osebja in potrebščin je bilo 58.000, prevozilo se je 610.000 potnikov in 42.000 ton potrebščin. To so glavne številke, ki pričajo o neutrudnem delovanju in žrtvah, katere delajo čast narodu, ki ima može tako visoke storilnosti in tako čudovite vzdržnosti. Sovražnik bo skušal ojačiti svojo letalsko ofenzivo, da bi izčrpal življenjske vire in odporna središča trdnjave, zaganjajoč se neusmiljeno tudi v najbolj odvratnih oblikah vojnih napadov na naša mesta in civilno prebivalstvo, vendar brezuspešno.

Vsekakor, je zaključil državni podtajnik, je italijanski narod lahko ponosen na svojo slavno, neprimerljivo tradicijo, ponosen na svoj privilegij avantgarde v tveganju in smrti ter se bo z vsemi svojimi energijami zopestavljal napadalcu in mu zadajal še hujše udarce kakor v preteklosti povsod, kjer se bo pojavil.

Govore državnih podtajnikov so poslušali navzoči z izredno pozornostjo in jih podkrepili z odobravanjem ter jih ob koncu pozdravili z močnimi dolgo trajajočimi vzkliki. Predsednik je predlagal, naj se vsi trije proračuni sprejmejo z vzklikom, kar naj ima tudi pomen globoke poklonitve italijanskim Oboroženim Silam. Skupščina je sprejela predsednikov predlog z izreno živahnim in splošnim odobravanjem.

Inozemski glasovi o junaškem odporu italijanskega naroda

Berlin, 14. maja. s. Zaključek operacij v Tunisu in junaštvo čet Osi sta predmet obširnih komentarjev tukajšnjega tiska, ki poveličuje pod vidnimi naslovi pomen hrabrega odpora italijansko-nemških borcev, ki so bili premagani od mnogo močnejšega sovražnika. Nemški listi podčrtavajo velik vojaški pomen odpora, ki je trajal 35 mesecev navzlic odločni premoči sovražnih sil, katere so zalagali s skoraj celotno vojno proizvodnjo gigantskega angleškoameriškega vojnega ustroja. Ogromno količino vojnih potrebščin in na tisoče in tisoče najboljših vojakov združenih narodov je bilo treba žrtvovati, piše »Völkischer Beobachter«, v borbi z razmeroma skromnimi silami Osi v teh dveh letih in pol. Vsa angleška mornarica in dobršen del ameriške se je morala uporabiti za podpiranje in vzdrževanje afriškega podjetja. »Börsenzeitung« poveličuje delo italijansko-nemških čet in zatrjuje, da je svetel zgled junaštva in vojaških kreposti. Borci Afrike so bili popolnoma prepričani, da se morajo boriti in vztrajati junaško v enem izmed najvažnejših in najkočljivejših odsekov v tem ogromnem spopadu narodov. Matematično so bili gotovi, da so prevrgli in izjalovili s svojo žilavo borbenostjo, ki ni poznala odmora, že dolgo zamišljene načrte sovražnika za obvladanje vrat Sredozemlja in za napad na celino. Uresničenje teh načrtov, zaključuje list, se je izjalovilo in bo vedno bolj problematično v bodočnosti. »Lokalanzeiger« piše, da je afriška vojna pokazala ponovno svetu, kakšna je vojaška sila Osi. Zgodovina vojne bo morala nekega dne priznati, da je strategija Italijanov in Nemcev v tem odseku operacij ustvarila pogoje za uničenje ofenzivnih načrtov sovražnika v času, v katerem bi morali biti uresničeni. Nasprotnik je izgubil toliko časa, da bo v bodočnosti to zanj lahko usodno.

Berlin, 15. maja. s. Listi se še vedno obsežno bavijo z zaključkom operacij v Afriki. »Völkischer Beobachter« pravi, da sta Italija in Nemčija ponosni na svoje bojevnike v Afriki, ki so s svojim odporom omogočili, da so se utrjevalna vojna dela izpopolnila in da je Evropa postala nezavzetna trdnjava. Tudi drugi listi nemške prestolnice objavljajo dolge članke z razpravami o teh zadnjih dneh in poudarjajo zlasti dejstvo, da je Italija danes bolj kakor kdajkoli prepričana v dokončno zmago, ki bo v Afriki zopet vzpostavila italijansko gospodstvo. Italija se ne more odpovedati svojemu zgodovinskemu poslanstvu na afriški celini.

Bukarešta, 14. maja. s. Pod naslovi, ki izražajo občudovanje italijanskega junaštva, so rumunski listi snoči poročali o imenovanju generala Messeja za maršala Italije in o prenehanju operacij italijanske I. armade. Italijanski in nemški junaki v Tunisu so s krvjo napisali legendarne strani, piše list »Seara« v komentarju. Vojaki Duceja in Hitlerja so nadaljevali borbo in so umirali, ne da bi branili ped zemlje, temveč ugled vere, zaradi katere so šli v borbo, da bi branili ideal novega svetovnega reda, pravico med ljudmi in narodi, suverenost duha nad temo. Odpor italijanskih in nemških junakov se je nadaljeval do zadnjega naboja. Bitka za Tunis in Bizerto bo ostala v zgodovini kot odlična zmaga duha nad gmotnimi silami. Premagani na tuniškem mostišču so zmagovalci. Mrtvi bodo ostali živi in moralni smisel njihove najvišje žrtve bo ostal svetel zgled v zgodovini.

Helsinki, 14. maja. s. Tisk in radio sta sporočila z velikim poudarkom poročilo o hrabrem odporu italijanskih čet v Tunisu. Poročilo se označuje kot trezno poveličevanje afriške epopeje, ki se je zaključila po 35 mesecih najhujše vojne. Poudarja, da je najčistejša predanost italijanske I. armade pod poveljstvom maršala Italije Messeja, dobila najvišje priznanje Kralja in Cesarja ter Duceja, ob ganljivi bratski vzajemnosti italijanskega naroda, ki ga preveva neomajna vera v Afriko. Tudi jedrnato, izčrpno poveličanje epopeje z vojaškimi besedami šefa glavnega stana generala Ambrosija je vzbudilo v finski javnosti val ganljivega in spoštljivega občudovanja.

Sofija, 14. maja. s. Listi še naprej objavljajo članke o Italiji. »Slovo« piše pod naslovom »Brezupne nade«, da goje Anglosasi med drugimi številnimi utvarami tudi utvaro glede oslabljenja odpora italijanskega naroda, toda isti ljudje v Londonu in Washingtonu, ki širijo take vesti, dobro vedo, da gre za laž, ki naj bi vlila pogum množicam Angležev in Američanov. Italija je danes bolj kakor kdaj neomajno odločena za borbo. Niti divje bombardiranje italijanskih mest, uničevanje zgodovinskih spomenikov, barbarsko ubijanje žensk in nedolžnih otrok ne more zlomiti železne volje italijanskega naroda, ki se zaveda, da prispeva vsaka žrtev k zmagi.

Anglosaški teror samo še bolj ojačuje in kali duha Italijanov ter ga vedno bolj izpodbuja k borbi. Italijanski narod je pokazal, da je vreden svojih junaških vojakov. Nobena sovražna akcija ne bo zrušila njegove morale. Navdušene manifestacije, ki so bile v vsej Italiji 9. maja na praznik Imperija, so pokazale vsemu svetu, da ima italijanski narod samo voljo do zmage za ceno najhujših žrtev.

Kodanj, 14. maja. s. Vsi listi poveličujejo hrabrost italijansko-nemških čet, ki so se borile z neukrotljivo voljo v neskončnih težkočah. Listi objavljajo s posebnim poudarkom brzojavke Mussolinija in Hitlerja generalu Arnimu.

Stockholm, 14. maja. s. List »Stockholmes Tidningen« je objavil po poročilih svojega dopisnika iz Rima članek o Italiji, v katerem opozarja na važnost, jasnost in objektivnost včerajšnjih izjav generala Ambrosija po radiu. List podčrtava, da je italijanski vojak v tej vojni nesporno dokazal svojo hrabrost in požrtvovalnost tudi v obupnih položajih. List poudarja nadalje, kakšne koristi je imela Japonska od žilavega in dolgega odpora Osi v Tunisu, ki ji je omogočil, da je izvedla v miru priprave na južni fronti Pacifika.

Iz „Odredbenega lista“

Junaško padli fašisti — Osrednje disciplinsko sodišče

Rim, 14. maja. s. Odredbeni list PNF objavlja:

Junaško so padli v borbah fašisti Bartolomeo Lanzolla, član direktorija fašija v Cassano Murge (Bari); Pietro Annunzio Lantinelli, zaupnik krajevne fašistične skupine v Bergamu; Angelo Ampezzan, vodja skupine fašija Zelde Belluno; Erminio Mancione, vodja skupine fašija v Chiettijo.

Osrednje disciplinsko sodišče je bilo po členu 31. statuta PNF takole sestavljeno: predsednik luogotenente generale Alessandro Tarabini, poltajnik PNF; člani: Giorgio Maria Sangiorgi, inspektot PNF; Alessandro Rossi, inspektor PNF; Sergio Suppei; odvetnik Giuseppe Zampi; luogotenente generale Umberto Chiappe, poveljnik 5. zone CCNN; tajnik: Vittorio Pentinaca.

Fašistični kroj je obvezen za vse vpisane dne 23. marca in 28. oktobra. Ob drugih izrednih okoliščinah je treba zaprositi za dovoljenje tajnika PNF. To velja, tudi za navadno črno srajco pod civilno obleko.

Vdor v ruske postojanke na kubanskem bojišču

Topniško obstreljevanje železnic in tvornic ob Ladoškem jezeru in pred Petrogradom — Na zapadu sestreljenih 30 sovražnih letal

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 15. maja. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Na kubanskem predmostju so grenadirji v krajevnem napadu prodrli več sovjetskih postojank in uničili pri tem skupino sovražnih sil.

Težko topništvo na kopnem je včeraj južno od Ladoškega jezera in pred Petrogradom nadaljevalo uspešno obstreljevanje železniških in industrijskih naprav.

Pristaniško področje Bone so preteklo noč napadla nemška bojna letala. Pri tem je bila potopljena ena petrolejska ladja, z bombami pa poškodovana trgovska ladja srednje velikosti.

Sovražni letalski oddelki so preteklo noč prodrli nad zasedeno zapadno ozemlje in do severne nemške obale. Zaradi bomb, ki so jih odvrgli predvsem na mesto Kiel in na nekatere belgijske kraje, predvsem na mesto Amsterdam, je imelo prebivalstvo izgube. Med temi napadi je bilo uničenih 30 sovražnih letal, med njimi 14 štirimotornih ameriških bombnikov. Nemških lovskih letal je bilo zgubljenih 7.

Zaščitne oborožene sile vojne mornarice so v noči na 14. maja pred nizozemsko obalo v bitki s sovražnikovimi pomorskimi silami potopile angleški brzi čoln in zažgale še dva nadaljnja. Lastnih izgub pri tem niso imele.

Teroristično sovjetski letalski napad na Varšavo

Varšava, 14. maja s. Sovjetsko letalstvo je v noči od 12. na 13. tega meseca teroristično napadlo Varšavo. Boljševiški piloti so napadli stanovanjske hiše, ki so bile v nekaterih okrajih hudo poškodovane. Bilo je mnogo žrtev med prebivalstvom. Očitni namen je, da bi neoboroženo poljsko prebivalstvo čutilo težo zatrjevane sovjetske sile po znanem konfliktu s Sikorskim in da bi se jeza Kremlja zlila na Poljake, ki so združeni v skupni žalosti zaradi pokola v Katynu ter vsi obsojajo barbarske morilce.

Anglosasi uničujejo Francijo

Pariz, 14. maja s. Angloameriško letalstvo je znova bombardiralo Saint Omer, Boulogne in Aubeville v Severni Franciji ter Cherbourg v Normandiji. Povsod so bile žrtve med civilnim prebivalstvom.

Odbit napad ameriških letal

Berlin, 14. maja. Po vesteh ki so jih kasno zvečer dobila vojaška poveljništva, je močna skupina ameriških bombnikov z močnim spremstvom številnih eskader lovcev preletela včeraj popoldne severnozapadno Francijo. S fingiranimi napadi prvih edinic na obalo Rokavskega preliva je skušal sovražnik preslepiti skupine nemških lovcev, ki so se takoj dvignili, da bi napadli sovražnika. Nemški piloti so takoj ugotovili, za kakšen manever gre in se niso pustili preslepiti. Že pred obalo so številni nemški lovci napadli skupine ameriških bombnikov in jih zapletli v borbo, da so bili razpršeni in deloma prisiljeni obrniti se. Po vesteh, ki so prišle do polnoči od nekaterih eskader lovcev, je bilo sestreljenih 5 sovražnih letal, mnoga druga pa zadeta v letalskih dvobojih. Med zrušenimi letali so tudi letala novega ameriškega tipa »Thunderbold«, ki so jih sestrelili »Fokewulfi«. Tudi protiletalsko topništvo letalstva je opravilo odlično delo in sestrelilo več sovražnih letal. Poveljništvo neke težke baterije poroča, da so bili pogoji za streljanje izredno ugodni. Navzlic veliki višini, v kateri so bila sovražna letala, so bila ta vidna pod čisto jasnim nebom. Ena sama baterija je sestrelila štiri sovražne bombnike, ki so se zrušili na tla kakor prižgane bakle.

Berlin, 15. maja. s. Angleški in ameriški bombniki so 14. maja napadli obalno področje Nemčije in Belgije. Kakor vedno je tudi ta sovražna skupina iz velike višine metala svoje tovore največ na stanovanjske okraje in ubila mnogo civilistov. Skupino so napadli nemški lovci in jo zdelali, kakor tudi protiletalsko topništvo. Po dosedanjih ugotovitvah so protiletalsko topništvo in nemški lovci sestrelili 9 težkih ameriških bombnikov ter 4 lovska letala najnovejšega tipa »Thunderbold«. Tudi mornariško topništvo se je živahno udeleževalo borbe, tako da je računati še z večjimi izgubami sovražnih letal. Med letalskimi dvoboji so bila sestreljena nad atlantsko obalo tri angleška letala. V zadnjih 24 urah je sovražnik po dosedanjih vesteh z zapadne fronte izgubil 100 letal, po večini štirimotornih bombnikov.

Hude sovražnikove letalske izgube

Berlin, 15. maja. s. Znano je, da je Duisbug med zadnjim napadom angleškega letalstva v noči na 13. utrpel hude izgube, toda še hujša je cena, ki jo je moral sovražnik plačati včeraj ponoči med napadi na nemško ozemlje. Predvčerajšnjim zvečer je bilo sestreljenih 34 sovražnih letal, število angleških sestreljenih letal v pretekli noči pa je še večje in po nadaljnjih ugotovivah je pričakovati, da bodo izgube sovražnika še znatno narasle. Lahko se trdi, da včerajšnje izgube angleškega letalstva znatno prekašajo vse, ki so bile doslej zabeležene od pričetka sovražnih terorističnih napadov na nemško ozemlje. Sovražnik je dosegel neznatne uspehe. Ni mu uspelo preleteti izbranih objektov in popolnoma se je izjalovil poizkus nekaterih letal, da bi napadli Berlin. Zaradi naglega nastopa protiletalskega topništva in nočnih lovcev je samo nekaterim sovražnim letalom uspelo priti do glavnega mesta. Sovražna letala so potem, ko so odvrgla na slepo svoje tovore zažigalnih in rušilnih bomb, pobegnila. Povzročena škoda je neznatna; samo ena ženska je bila ubita, nekaj oseb pa je bilo ranjenih, med njimi tudi otroci.

Ameriško izkrcavanje na Aleutih

Tokio, 14. maja. s. Japonski glavni stan objavlja, da so se velike skupine ameriških vojakov pričele 12. maja izkrcevati na otokih Attu v skupini Aleutov. Poročilo pravi, da so v teku silovite borbe med sovražnimi silami in japonskimi edinicami, ki branijo otok,

Minister Polverelli o uspešnem delu za ljudsko kulturo v vojnem času

Proračunska razprava v senatnih komisijah

Rim, 13. maja. s. Prikazujoč zakonodajnim komisijam senata proračun svojega ministrstva, je Eksc. Polverelli pričel svoj govor z zahvalo senatorju Maravigliji za jasno povezano in dokumentirano poročilo. Nato je ganljivo počastil spomin padlih v borbi, ki so pripadali nameščencem ministrstva za ljudsko kulturo, njemu podrejenim ustanovam in italijanskemu tisku. Tovariško je pozdravil tudi številne odlikovance iz ministrstva in njegovih ustanov.

Pričenjajoč s prikazom proračuna in udejstvovanja ministrstva je Eksc. Polverelli obširno govoril o delu podrejenih mu generalnih direkcij. Med drugim je poudaril da je posebno važna **akcija za kulturno podporo borečim se četam.** Urad za splošne zadeve ima v tem odseku kot izvrševalni organ poseben urad za pošiljanje italijanskih listov četam. Razdeli se okrog 120.000 izvodov dnevnikov in periodičnih listov dnevno, skupno nad 5 milijone izvodov mesečno. Urad za splošne zadeve skrbi nadalje za brezplačno razdeljevanje knjig, propagandnih brošur in radijskih aparatov vojakom. Nadaljnje udejstvovanje, ki ga oskrbuje urad za splošne zadeve, je razširjevanje italijanskih listov v inozemstvu. Pošilja se v vse države Evrope okrog 30.000 izvodov glavnih naših dnevnikov vsak dan, ki prispevajo v razne države z najbolj brzimi sredstvi ter se tako večinoma prodajajo že na dan, ko izidejo.

Generalna direkcija za službo italijanskega tiska opravlja razen skrbi za običajne upravne zadeve v sedanji dobi tudi skrb za podpiranje novinarjev, ki so utrpeli škodo zaradi sovražnih letalskih napadov. Direkcija je pregledala v preteklem letu 1840 italijanskih in inozemskih knjig. Izvedlo se je moralno zboljšanje vse proizvodnje. V teku bonificiranja mladinske književnosti na osnovi moralnih načel je bilo pregledanih 1140 knjig, ki so že bile izdane ali bodo v kratkem objavljene ali ponatisnjene. Prepovedalo se je in odvzelo iz prometa 145 knjig.

Minister ze nato prikazal **delo generalne direkcije za inozemski tisk in generalne direkcije za kulturno izmenjavo.** Govoril je o raznih področjih udejstvovanja obeh direkcij. Nato je navedel podatke in najbolj zanimive številke o udejstvovanju **generalne direkcije za gledališče in glasbo.** Glede italijanske gledališke proizvodnje je Eksc. Polverelli poudaril, da je treba priznati, da je ta proizvodnja vzorna z ozirom na narodno čustvo ter ni nikoli samovoljno žalila ustavnih načel družine ali verskih čustev in zasebnega življenja oseb. V italijanskem gledališču se zahteva pretežno italijanski repertoar, ki naj bo izraz našeg ačasa, našega čustvovanja in našega genija.

Govoreč o **kritiki,** je minister zatrdil, da predstavlja koristno funkcijo pod pogojem, da je razumna in poštena. Govoreč o **nagradah,** je minister poudaril, da je država svoj čas dajala subvencije gledališkim družinam, preden so pričele s predstavami in preden so bile ustanovljene. Zaradi tega država ni imela nobenega jamstva in obveza je bila večinoma enostranska. Zato je bilo potrebno zmanjšati subvencijo na vsoto, ki je potrebna za organizacijo ansamblov in izplačati **še nadaljnje nagrade** v sredini in ob zaključku zezije. Te nagrade bodo lahko dosegle najvišjo stopnjo na osnovi umetniške storitve.

Italijanska kinematografija je v polnem razvoju. Izkupički kinematografov so se dvignili od 586 milijonov v letu 1938 na 906 milijonov v letu 1941 ter na 1269 milijonov v letu 1942. Obseg izvoza italijanskih filmov je dosegel 102 milijona. Glavne države za uvažanje so Nemčija s 43 milijoni lir, Grčija z 11 milijoni, Rumunija s 7 milijoni, Španija s 6 milijoni, Bolgarija z 2,586.000, Francija z 1,560.000, Belgija z 1,389.000 lirami. Sledijo Švica, Madžarska, Slovaška, Hrvatska, Turčija, Češko-Moravska, Danska itd.

Vendar je treba na tem področju še mnogo ukreniti. Treba je mobilizirati duhove zlasti med avtorji, igralci, režiserji in tehniki. Italijanski kino se mora dvigniti visoko in v tem pogledu imajo vsi, ki sodelujejo, opraviti važno nalogo. Naš kino se je preveč zatekel v preteklost, kar je opravičljivo samo za mojstrska dela. Živa in poživljajoča umetnost, ki se hoče uveljaviti v prostoru in času, je lahko samo originalna. Treba je iti nasproti našemu času s preprostostjo in naravnostjo, to naj bo življenjska smernica.

O udejstvovanju **inspektorata za radio in televizijo,** je podal minister zelo zanimive podatke po katerih izhaja, da je bilo za inozemstvo v dobi enega leta okrog 37.960 oddaj v 32 različnih jezikih s skupno 12.410 urami.

Glavni podatki **urada za studije in propagando o rasah kažejo,** da je na razpolago knjižnica z 2.000 urejenimi zvezki, 2 boletina s pregledi iz italijanskega in inozemskega tiska v nakladi 1.000 izvodov in središča za proučevanje židovskega vprašanja, od katerih je 5 uradno priznanih.

Zlasti v zadnji dobi **je naš tisk dostojno proslavil junake in družine borcev.** Dne 21. aprila je Duce sprejel zastopstvo Italijanov, na katero bi bila vsaka vojaška velesila do skrajnosti ponosna. Na ta dan sta se prikazala strnjenost in ponos italijanskega naroda, vseh socialnih razredov. **Princi, grofje in ljudje iz ljudstva so bili okrog Duceja združeni v enem čustvu italijanstva, kajti Italija je za vse Italijane ena sama vera, ena sama tradicija in skupna omika.**

Minister je nato ožigosal z žarečimi besedami sramotni način vojevanja sovražnika. Po 19 stoletjih pridiganja ljubezni do bližnjega, se je dogodilo, da vodi vojno »kristjan« Roosevelt proti nedolžnim otrokom, ženam in ranjencem na bolniških ladjah. Po sestanku na krovu »Potomaca« je bila v svetu razširjena fotografija, ki je kazala predsednika Zedinjenih držav in angleškega ministrskega predsednika z molitveno knjigo v rokah. In sovražna propaganda je naznanila, da sta zapela himno: Naprej, vojaki Krista!

Minister je zaključil, da Italija v vrtincu vojne in v menjajočih se dogodkih orožja nudi svetu edinstven prizor. Prizor naroda, ki ima tako moderno in sodobno šolsko ureditev, da si sovražniki in prijatelji ne morejo kaj, da je ne bi občudovali in posnemali. Skupščina je poslušala ministrov govor z veliko pozornostjo ter ga je ob koncu nagradila s toplim odobravanjem.

Tudi Churchillov obisk v Washingtonu ni prinesel razčiščenja

Stalinova nenavzočnost na washingtonski konferenci Roosevelta in Churchilla je tudi za anglosaško javnost samo — izvršeno dejstvo, s katerim se mora sprijazniti. Seveda angleški listi to zelo obžalujejo in konservativni »Daily Telegraph« izraža domnevo, da se namerava Churchill po svojih washingtonskih razgovorih kakor koli približati »rdečemu carju«, če bi drugače ne šlo, pa tako, da bi v spremstvu gospoda Roosevelta odletel, bodisi tudi v Sibirijo. Oba voditelja zapadnih demokracij se torej pripravljata na ponižujoče romanje, samo da bi rdečemu diktatorju dokazala svojo »dobro voljo«.

Ta napovedovanja anglosaških listov nam najbolj zgovorno obeležujejo dejanski značaj in pomen washingtonskega sestanka, ki predstavlja novo odkritje nesporazumov med tako zvanimi »združenimi narodi«. Ko sta anglosaški velesili v svojem sodelovanju s Sovjetsko zvezo prišli že tako daleč, da ne moreta nazaj, se skušata po vsej sili izmotati iz cele vrste vojaških in političnih neprijetnosti in težav. Največja seh težav pa je prav tista, ki izvira iz Stalinovega zadržanja. V Londonu in Washingtonu so naposled prišli do spoznanja, da ne morejo nadaljevati vojaških operacij proti Osi, ako se Stalin zanesljivo ne zaveže, da bo svoje težnje spravil v sklad z interesi ostalih zaveznikov. Anglosasi se v tem položaju ne morejo odločiti za naskok na Evropo, ko pa je pred njimi samo tale izbira: ali poraz vseh zaveznikov ali pa samo ruska zmaga. Vojaškim strokovnjakom v Londonu in Washingtonu je namreč že dolgo jasno, da anglosaški velesili ne bosta mogli izvršiti svojih vojaških načrtov brez povezanosti z ruskimi vojaškimi akcijami. Da bi se pa to doseglo, bi bil nujno potreben politični sporazum med zavezniki. V tem je seveda bistvo vseh medzavezniških razlik in zato se sedaj Anglosasi na vse pretege trudijo, kako bi izravnali politična nasprotja med »združenimi narodi«. To nam tudi pojasnjuje, zakaj je Churchill vzel s seboj na pot v Washington tudi dr. Beneša, ki naj bi glede na svoje staro prijateljstvo z Moskvo našel pota za končni sporazum. Toda težave v tem pogledu niso le političnega, temveč tudi vojaškega značaja. Gre predvsem za sporazum kje naj bi Anglosasi vdrli v Evropo: na Balkanu ali na zapadu, ker je znano, da Rusiji invazija na Balkanu ni preveč všeč.

Jasno je, da po vsem tem izgledi za sporazum niso veliki in da tudi Churchillovi in Beneševi, kakor že prej Edenovi razgovori v Washingtonu, niso prinesli nikakega razčiščenja med tako zvanimi »združenimi narodi«, pri čemer ni niti treba opozarjati na velika nasprotja med Anglosasi in Kitajci, da o nezadovoljstvu Avstralcev niti ne govorimo.

NOVO

mizarsko podjetje

PRI BOŽJEM GROBU

Litijska ulica št. 49

nudi točno in solidno postrežbo v moderni mobiliji in v stavbnem gradivu.

Vročina je že tu — živila se kvarijo!

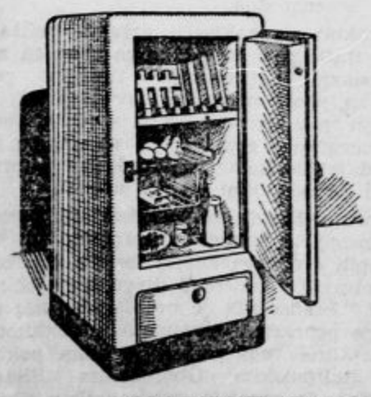

V hladilniku shranjena hrana ostane sveža tudi v najhujši vročini.

Idealen hladilnik za gospodinjstvo je S. A. F. F. A. HLADILNIK najmodernejše izdelave.

Katere so prednosti modernega hladilnika pred starim, zveste lahko in si ga ogledate neobvezno pri tvrdki

EVEREST, LJUBLJANA, PREŠERNOVA 44

Zaplenjena živila bodo nakazana menzam ali siromakom

Duce je poslal prefektom okrožnico, ki določa, da se morajo zaplenjena živila kakršne koli vrste izročiti v uporabo menzam ali pa razdeliti med siromake. V prvi vrsti se bodo zaplenjena živila izročala menzam proti plačilu, kjer pa takšnih menz ni, jih bodo prejeli siromaki, vpisani v občinske sezname ubogih.

Naprava in popis hišnih zaklonišč ter prijava hišnih starešin

Po nalogu Odbora za protiletalsko zaščito pri Visokem komisarijatu dostavlja mestno poglavarstvo te dni pozive za ureditev hišne protiletalske zaščite z navodili in potrebnimi obrazci. Te pozive dobe vsi hišni posestniki v ožjem nevarnostnem okolišu, t. j. v gostejšem naselju mesta Ljubljane.

Pripominjamo, da ne gre za kake nove predpise, temveč le za poživitev in obnovitev ukrepov, ki so jih ali bi jih hišni lastniki morali že izpolniti po še vedno veljavnih predpisih protiletalske zaščite.

Opozarjamo znova na roke, določene z navodili ali pozivom:

1.) **Glavna** navodila za obrambo hiše pred sovražnimi letalskimi napadi je treba **takoj** nabiti na vidnem prostoru v vsaki vežj, torej ob vsakem vhodu s ceste.

2.) Vse odredbe po splošnih navodilih za organizacijo hišne zaščite pred letalskimi napadi v mestni občini ljubljanski, t. j. zlasti ureditev podstrešja, ureditev zaklonišča, napravo napisov je treba opraviti **v 30 dneh.**

3.) **Obrazec B** (popis hiše glede na zaščito) je treba predložiti, čim bodo vsi ukrepi pod 2.) izvršeni, najkasneje pa **v 30 dneh.** Obenem je treba predložiti **načrte hišnih zaklonišč** ali pa podatke, kdaj so bili ti načrti že predloženi.

4.) **Obrazec A** (predlog za imenovanje hišnega starešine) je treba predložiti **v 5 dneh.**

Hišni posestniki, ki ne bi do 15. t. m. dobili poziva navodil in obrazcev, a spadajo njihove hiše v ožji varnostni okoliš — meja tega okoliša je razgrnjena pri zaščitnem in tehničnem oddelku mestnega poglavarstva, pri mestnem cestnem nadzorstvu in pri Sindikatu hišnih posestnikov — morajo po te tiskovine sami priti na magistrat, soba št. 37 (Mestni trg št. 2/I.).

Maksimalni cenik

Maksimalni cenik štev. 9, ki velja po naredbi Visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino od 10 aprila t. l. naprej, določa za mestno občino ljubljansko naslednje cene na drobno (z vštetо trošarino):

1. **Kruh** iz enotne moke v kosih do 400 g 2.30 lire, v kosih od 400 do 1.000 g 2.20 lire; **testenine** iz enotne moke 3.90 lire za kg; enotna **pšenčna moka** 2.70 lire; enotna **koruzna moka** 2.20 lire; **riž** navadni 2.70 lire; **fižol** 6 lir za kg.

2. **Jedilno olje** (olivno) 14.70 lire za liter; **surovo maslo** 28.40 lire za kg; **slanina** soljena 19 lir za kg; **mast** 17 lir za kg.

3. **Kis,** 4% vinski 6.35 lire za liter.

4. **Mleko** 2.50 lire za liter; kondenzirano mleko v dozah po 880 g 15.90 lire za dozo, v dozah po 385 g 7.55 lire za dozo.

5. **Sladkor:** sladkorna sipa 8.25 lire za kg, v kockah 8.35 lire.

6. **Mehka drva,** razžagana, franko skladišče trgovca v Ljubljani 33.60 lire za stot; mehki roblanci (žamanje), približno 1 m dolgi, franko mestno skladišče 40 lir za stot; **trda razžagana drva** 40 lir za stot; **enotno milo,** ki vsebuje 23—27% kisline, 4.10 lire za kg.

Najvišje cene na ljubljanskem živilskem trgu

Po dogovoru z zastopniki konsumentov, pridelovalcev in prodajalcev je mestni tržni urad Visokemu komisarijatu predložil najvišje cene za tržno blago v Ljubljani, ki jih je ta odobril.

Po odloku VIII/2 št. 362/9 Visokega komisarijata veljajo za Ljubljano nove maksimalne cene **od ponedeljka 17. maja 1943-XXI, zjutraj dalje do objave novega cenika.** Najvišje cene, ki je po njih dovoljeno v Ljubljani prodajati v ceniku navedeno blago in ga plačevati, so naslednje:

Kislo zelje 4 lire; **repa na debelo** 0.75; repa na drobno 1; kisla repa 2.50; **berivka** 3.70; glavnata solata zgodnja 6; zeleni radič 6; špinača 3.35; nove **kolerabice** 3; rumena koleraba 2; črna **redkev** 1.50; redkvica rdeča in bela 8; domači **beluši** 11; **rabarbara** 6; rdeče **korenje** brez zelenja 3.60; rumeno korenje 2; **peteršilj** 4; **zelena** (glava) 4.55; šopek zelenjave za juho 0.50; **čebula** 3; **šalota** 4; **česen** 8; osnaženi **hren** 4; suho **lipovo cvetje** 18; jajca 2 liri komad.

Kjer ni posebej naveden liter, veljajo cene za kilogram. Opozarjamo, da vse te cene veljajo samo za blago, pridelano v Ljubljanski pokrajini, ker je za blago, uvoženo iz drugih pokrajin, v veljavi cenik za zelenjavo in sadje št. 8 na zelenem papirju. Posebno opozarjamo prodajalke in prodajalce, da mora biti blago po teh cenah zdravo, otrebljeno in v takem stanju, kakor je opisano v ceniku. Vsa povrtnina mora biti osnažena in oprana, vendar pa ne več mokra, pač pa sveža.

Vse te najvišje dopustne cene in tudi vse nižje cene morajo biti vidno označene pri vsem v ceniku navedenem blagu ne samo na Vodnikovem in Pogačarjevem, temveč tudi na živilskih trgih v Mostah, na Viču, na Sv. Jakoba trgu in v Šiški, enako pri vseh prodajalkah in prodajalcih po vsej mestni občini ljubljanski.

Blago, ki so bile zanj cene objavljene v prejšnjih maksimalnih cenikih in jih sedaj ni v ceniku, se mora prodajati po prejšnjih cenah kakor ob isti letni dobi lanskega leta, če ni bila za dotično blago s posebno odločbo Visokega komisarijata — odsek za določanje cen — odobrena drugačna cena.

Sportne igre na ljubljanskem stadionu

Sportne igre se bodo zaključile v torek 18. t. m. ob 16 namesto ob 17, kakor je bilo javljeno. Zaključek iger bo na ljubljanskem stadionu na Vodovodni cesti.

Spremenba železniškega voznega reda

Proga Zalog—Ljubljana—Postumia

Brzi vlak CC iz Sofije—Beograda ter brzi vlak iz Milana—Turina—Rima: prihod v Zalog ob 0.55, odhod iz Zaloga ob 1.30, iz Ljubljane ob 5.20, prihod v Postumio ob 6.55, v Milan 17.30, v Turin 21.10, v Rim 23.15.

Pospešeni vlak 711: odhod iz Ljubljane ob 6.20, prihod v Postumio 8.05, v Trieste 10.58.

Brzi vlak 705 iz Budimpešte ter brzi vlak iz Milana in Rima: prihod v Zalog ob 7.00, odhod iz Zaloga ob 7.25, iz Ljubljane ob 8.05, prihod v Postumio 9.40, v Milan 23.30, v Bologno 23.20, v Rim 7.40.

Pospešeni vlak 713: odhod iz Ljubljane ob 12.40, prihod v Postumijo 14.25, v Trieste 16.50.

Brzi vlak 709: odhod iz Ljubljane ob 16.10, zveza z brzim vlakom iz Rima v Benetke Mestre za Milan, prihod v Postumijo 17.45, v Milan 9.05, v Rim 9.45.

Pospešeni vlak 715: odhod iz Ljubljane ob 18.15, prihod v Postumijo 20.00, v Trieste 22.15.

Pospešeni vlak 710: odhod iz Postumije ob 5.20, prihod v Ljubljano 7.00.

Pospešeni vlak 712 ima v Triestu zvezo z vlakom iz Turina, odhod iz Turina ob 15.10, iz Milana 19.10, iz Mestreja 1.17, iz Triesta 6.40, prihod v Postumijo 8.49, odhod iz Postumije ob 9.10, prihod v Ljubljano 10.30.

Brzi vlak 704: odhod iz Rima ob 19.30, iz Triesta ob 8.50, prihod v Postumijo ob 10.15, odhod iz Postumije ob 10.55, prihod v Ljubljano 12.10.

Pospešeni vlak 714 ima v San Pietru zvezo z vlakom, odhod iz Triesta ob 13.20, prihod v San Pietro 14.46, odhod iz San Pietra ob 15.00, prihod v Postumio 15.17, odhod iz Postumije ob 15.50, prihod v Ljubljano 17.30.

Pospešeni vlak 716: odhod iz Postumije ob 18.25, prihod v Ljubljano 20.00.

Brzi vlak CO Rim—Turin—Beograd—Sofija: odhod iz Rima ob 6.35, iz Turina ob 6.05, iz Milana ob 9.30, iz Mestreja ob 16.20, iz Triesta ob 19.25; prihod v Postumijo 21.00, v Ljubljano 22.40, odhod iz Ljubljane 0.05, prihod v Zalog 0.15, odhod iz Zaloga ob 0.54 proti Beogradu in Sofiji.

Brzi vlak 708 Rim—Budimpešta vozi združen iz Rima v Ljubljano z vlakom CO. Iz Ljubljane odhaja ob 23.05, prihod v Zalog ob 23.15, odhod iz Zaloga ob 23.40 proti Budimpešti.

PROGA LJUBLJANA—VRHNIKA

Mešani	vlak	8033	odhod	IZ	LJUBLJANE	ob	9.15,	prihod	NA	VRHNIKO	ob 9.55
»	»	8035	»	»	»	»	13.25,	»	»	»	» 14.05
»	»	8037	»	»	»	»	18,00.	»	»	»	» 18.40
»	»	8032	»	Z	VRHNIKE	»	6.35,	»	V	LJUBLJANO	» 7.15
»	»	8034	»	»	»	»	11.45,	»	»	»	» 12.25
»	»	8036	»	»	»	»	15.10,	»	»	»	» 15.50

PROGA ZALOG—LJUBLJANA

Pospešeni	vlak	623	IZ	ZALOGA		ob	7.10,	V	LJUBLJANO	ob	7.25
»	»	625	»	»		»	14.30,	»	»	»	14.45
»	»	627	»	»		»	18.30,	»	»	»	18.45
»	»	629	»	»		»	19.30,	»	»	»	19.45
»	»	622	IZ	LJUBLJANE		»	6.40,	V	ZALOG	»	6.55
»	»	624	»	»		»	12.30,	»	»	»	12.45
»	»	626	»	»		»	18.05,	»	»	»	18.20
»	»	628	»	»		»	19.05,	»	»	»	19.20

Gospodarstvo

Proizvodnja aluminija in magnezija v Italiji

Glede oskrbe s kovinami je Italija v podobnem položaju kakor Nemčija. V obeh državah gre razvoj proizvodnje kovin enako pot. Medtem ko je oskrba Italije s cinkom docela zajamčena z lastno proizvodnjo, nima Italija dovolj bakra. Zato gredo prizadevanja v Italiji, kakor v Nemčiji, že vrsto let za tem, da se baker v kovinskem gospodarstvu nadomesti z aluminijem. Ta pot je za Italijo tem bolj priporočljiva spričo velikih domačih ležišč boksita. Proizvodnjo in uporabo aluminija je še pospešil nagli razvoj tehnike izdelovanja lahkih kovin in kovinskih zlitin, ki je izzval v svetovnem gospodarstvu s kovinami tekmo med bakrom in aluminijem, o čemer smo na tem mestu nedavno obširneje poročali.

Italija je v srečnem položaju, da ima na razpolago obilne osnovne surovine za proizvodnjo aluminija. To so predvsem boksitna ležišča, med katerimi je omeniti na prvem mestu ležišča visokovrednega boksita v Istriji (kjer vsebuje boksit 50 do 60% aluminijevega oksida). Nadaljnja ležišča so znana v pokrajinah Gorizia in Trieste, v centralnem delu Apeninskega pogorja, v pokrajinah Aquila in Campania ter na področju Terra d'Otranto in Foggia. Ta ležišča boksita se cenijo na 20 do 30 milijonov ton. Vrhu tega pridejo v poštev še ležišča tako zvanega levcita, ki se nahajajo v vulkanskih področjih in se cenijo celo na 300 milijonov ton ((ta levcit vsebuje povprečno 23% aluminijevega oksida).

V letih pred vojno je proizvodnja boksita znatno presegala potrebe domačih tvornic aluminija in je Italija boksit izvažala v znatnih količinah. Z rastočo domačo porabo boksita za predelavo v aluminij pa se je naravno zmanjšal izvoz boksita, ki je znašal leta 1936 še 166.000 ton, leta 1939. pa le še 59.600 ton. Izvoz boksita se je skrčil, čeprav se je proizvodnja boksita stalno dvigala in se je povzpela od 130.000 ton v letu 1934., odnosno 262.000 ton v letu 1936, na 484.000 ton v letu 1939.

Ko je leta 1927. Duce izdal prve direktive za izgraditev nacionalne industrije aluminija, je znašala letna proizvodnja aluminija v Italiji šele 2500 ton (v takratnih dveh tvornicah v Piemontu). Koncern Montecatini je takrat sprejel naročilo, da izgradi domačo proizvodnjo aluminija v velikem obsegu in po modernih načelih. Tako sta nastali v letih 1927 do 1929. dve veliki tvornici za aluminij z letno proizvodnjo 16.000 ton. Pozneje so bile ustanovljene še druge tvornice. Tako se je italijanska proizvodnja aluminija dvignila od 12.850 ton v letu 1934. na 34.240 ton v letu 1939. V teku sedanje vojne se je proizvodnja nadalje v naglem dvigala, o čemer pa naravno niso izdani podatki. Ko je v jeseni leta 1940. sprejel Duce poročilo predsednika družbe Montecatini, so bili objavljeni podatki o produkcijskem načrtu, ki je za leto 1940. predvideval 40.000 ton, za naslednje leto pa 50.000 ton. Prizadevanje gre sedaj za tem, da se doseže letna proizvodnja okrog 100.000 ton. Težkoče so nastale v početku pri oskrbi s kriolitom, ki je potreben za elektrolizo in se v večjem obsegu pridobiva edino na Grenlandiji. Že pred sedanjo vojno pa je Italiji uspelo s proizvodnjo umetnega kriolita nadomestiti uvoz grenlandskega kriolita.

Poleg boksita je za proizvodnjo aluminija potreben predvsem električni tok. Za proizvodnjo 50.000 ton aluminija se porabi 1.1 milijarde kilovatnih ur električnega toka (za proizvodnjo aluminija in levcita celo 1.5 milijarde kilovatnih ur). Z razvojem električnega gospodarstva, zlasti z gradnjo številnih novih električnih hidrocentral, pa vprašanje oskrbe tvornic aluminija z električnim tokom ni moglo ovirati razvoja.

Vzporedno s proizvodnjo aluminija se je pričela razvijati tudi proizvodnja magnezija. Magnezij je, kakor znano, najlažja kovina (specifična teža magnezija znaša le 1.75 nasproti 2.7 pri aluminiju in 8.9 pri bakru). Rastoča potreba magnezija za lahke zlitine, ki se uporabljajo v letalstvu in avtomobilski industriji, je dala povod za izgraditev produkcijskih naprav tudi za magnezij. Prve take naprave je zgradila milanska tvornica avtomobilov Isotta Fraschini, ki je kmalu pričela izdelovati tudi potrebne zlitine aluminija in magnezija, ne samo za lastne potrebe, temveč tudi za potrebe ostalih potrošnikov v Italiji. Leta 1935. je bila ustanovljena tudi družba Società Anonima Magnesio Italiano Sulcis. Ta družba izdeluje magnezij iz dolomitskega kamna v Sardiniji. Leta 1938. pa je bila ustanovljena še druga družba za proizvodnjo magnezija, ki uporablja dolomitni kamen iz južnega alpskega pogorja. Danes je tudi kritje potrebe magnezija z domačo proizvodnjo docela zajamčeno.

Gospodarske vesti

= **Poslednji poziv lastnikom starih čekovnih računov.** Z ozirom na oba prejšnja poziva lastnikom čekovnih računov, ki sta bila objavljena v Službenem listu za Ljubljansko pokrajino štev. 14 z dne 17. februarja 1943 in štev. 31 z dne 17. aprila 1943 objavlja sekvester Poštne hranilnice v Ljubljani poslednjič, da morajo te terjatve pismeno prijaviti vsi lastniki kakega čekovnega računa pri bivši Poštni hranilnici v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani ali pri kateri drugi bivši podružnici, ki imajo svoj domicil ali sedež v Ljubljanski pokrajini ali v ostali kraljevini Italiji. Rok za prijavo se podaljša še za en mesec in **zapade nepreklicno 17. junija 1943.** Glede hranilnih vlog za enkrat ni treba vlagati še nobenih prijav.

= **Poslovni davek od prodaje vina.** Iz dopisa, ki ga je poslala finančna direkcija v Ljubljani Pokrajinski zvezi delodajalcev glede davka na poslovni promet od prodaje vina, posnemamo naslednje: Na vlogo Zveze delodajalcev je načelnik zakonodajnega urada pri Visokem komisariatu pojasnil, da je napačno in zmotno naziranje Zveze delodajalcev glede poslovnega davka od prodaje vina. Blago, za katero je ukinjeno pobiranje prometnega davka, je našteto v tabeli A naredbe z dne 29. decembra 1942-XXI štev. 240. Med naštetim blagom vino ni navedeno. V tabeli C je našteto blago, za katero je bil uveden davek na poslovni promet v višini 2%, ki se pobira po carinarnicah ob uvozu v Ljubljansko pokrajino iz ostale Kraljevine. Člen 3. uredbe pa določa za to blago, da je še naprej pobirati davek na poslovni promet po sedaj veljavnih stopnjah za nadaljnje izmenjave na ozemlju pokrajine. Določila so jasna in ne dopuščajo drugega tolmačenja. Trgovci z vinom morajo torej predložiti izjavo in plačati davek na notranji promet kakor doslej, in to poleg 2% davka, ki so ga plačali carinarnici ob uvozu v pokrajino.

= **Potrošnja električne energije v Italiji.** Te dni so bili izdani predpisi za ureditev potrošnje električne energije v industriji. Glede na rastočo potrebo električne energije za vojno važne svrhe smejo industrijska podjetja od 1. maja naprej potrošiti le toliko električne energije, kakor v ustrezajočem mesecu prejšnjega leta. Od tega predpisa so izvzete produkcijske naprave za aluminij, magnezij, cink, zlitine, železa in dušik.

= **Iz gorenjskega trgovinskega registra.** Z osnovno glavnico 200.000 mark je bila vpisana v gorenjski trgovinski register tvrdka Remec & Co., tvornica upognjenega pohištva in lesna industrija, družba z o. z. Poslovodji sta inž. V. Remec in dr. M. Scheichenbauer iz Celovca.

= **Velik uspeh vpisovanja blagajniških bonov na Hrvatskem.** Iz Zagreba poročajo, da je uspeh emisije tretje tranše državnih blagajniških bonov v višini ene milijarde kun izredno ugoden. V prvih treh dneh vpisnega roka je dosegel vpisani znesek 1.1 milijarde kun. Glede na ta uspeh je hrvatski zakladni minister izdal naredbo, s katero se skupni znesek tretje tranše blagajniških bonov poviša od 1 na 2 milijarde kun, vendar traja rok za vpis le do sobote 15. t. m. Maksimalni znesek za izdajanje blagajniških bonov je bil nedavno povišan od 3 na 6.5 milijarde kun. Obenem je bilo določeno, da se novi blagajniški zapisi izdajajo z rokom treh mesecev do 10 let in z obrestno mero 3 do 6,5%.

Neme priče ljubljanske preteklosti:

Mestni trg

Sicer ozka hiša št. 16 na Mestnem trgu, katera ima tri nadstropja s samo po tremi okni, vendar pa sega s še posebnim traktom prav do Cankarjevega nabrežja, je sedež tvrdke F. Kollmann, trgovina s steklom in porcelanom. Velika lična razstavna okna v hišnem pritličju in prostorna prodajalnica, v kateri stoje dobro razsvetljene omare s steklenimi stenami, polne kristala kakor tudi najrazličnejših izdelkov lončarske in steklarske umetnosti, pričajo o estetskem čutu dosedanjih lastnikov te vobče znane veletrgovine.

Obok prodajalnice sloni na treh mogočnih stebrih iz pisanega marmorja. Eden teh stebrov ima tale napis v bohoričici vzet iz predgovora Jurija Juričiča k postili ali pridigarski knjigi: »Bog pak je moja prizha, da jast v tem ne ishzhem moje temuzh boshje zhasti, inu ne mojga, temuzh vsiga gmajn kerszhanskiga prida. 1578.« Na zgornji stebrni plošči so štiri letnice, in sicer: MDCCCXXXI (začetek Rossmannove trgovine s steklom na Mestnem trgu št. 7), MDCCCLXVII (prevzem trgovine po Francu Kollmannu), MCMII (prehod trgovine v roke Roberta Kollmanna), MCMXXXII (leto, ko je postal lastnik tvrdke dr. Leon Blinc, ki pa je umrl že dne 9. septembra 1941). Zdaj poseduje hišo in tvrdko Robert Pavel Blinc, maloletni Leonov sin.

Kakor sem bil omenil med že doslej opisanimi hišami, je imel na Mestnem trgu hišo s št. 7 Franc Kollmann, sorodnik poprejšnjega lastnika Franca Rössmanna. Kollmann se je rodil 17. septembra 1839 v Begunjah na Gorenjskem. V Ljubljani je obiskoval Mahrovo šolo kot nedeljski vajenec med leti 1854. do 1857. Dne 1. julija 1867 je ustanovil in odprl trgovino s steklenino, ki je postala sčasoma najodličnejša tovrstna ne le ljubljanska, marveč sploh deželna trgovina. Izza leta 1873. je bil presojevalec pri avstro-ogrski banki, od leta 1884. dalje svetnik trgovske in obrtniške zbornice za Kranjsko in pozneje dolgo vrsto let njen podpredsednik. Od 1883. do 1886. leta je bil občinski svetovalec stolnega mesta Ljubljane. V upravnem odboru Mestne hranilnice ljubljanske je deloval od začetka meseca oktobra leta 1889., t. j. odkar je bil ta domači denarni zavod ustanovljen, od dne 26. oktobra 1904 do smrti pa je hranilnici tudi predsedoval. V izredno blagem spominu ga imajo ohranjenega še dandanes mnogoštevilni siromašni ljudje, posebno nekdanji dijaki. Franc Kollmann je preminul dne 16. aprila 1908 v Arku ob Gardskem jezeru, kjer je zastonj iskal zdravja. Njegovo truplo je bilo prepeljano v Ljubljano in shranjeno v veličastni rodbinski grobnici na pokopališču pri Sv. Križu, katero si je dal zgraditi že nekaj let poprej.

Po njegovi smrti je prevzel ugledno trgovino sin Robert, rojen dne 5. septembra 1872 v gradu Aninem dvorcu pri Ptuju, študiral je na ljubljanski realki ter 1902 opravil zrelostni izpit. Kakor oče, se je bil tudi on odlično uveljavljal v Mestni hranilnici ljubljanski. Pri njej je bil namreč med leti 1909. do 1912. član upravnega odbora in hkrati član ravnateljstva, od 1913. do 1921. leta podpredsednik (v letih 1923. do 1926. večkrat gerent). Njega mecenstvo in darežljivost sta bili splošno znani, saj je bil venomer zelo naklonjen slovenski umetnosti in njenim zastopnikom ter je rad podpiral mnoge dobrodelne ustanove, povrhu pa še kdo ve koliko neposredno razdelil potrebnim ubožcem in podpore ga prosečim ljudem. Svoje podjetje je razvil do najvišje popolnosti. Njegovo uslužbenstvo, kolikor še živi, se ga še slej ko prej vdano spominja zaradi vljudnega občevanja, ustrežljivega upoštevanja izraženih prošenj in želj in vzorne pravičnosti. O pokojnikovem blagem srcu svedoči najzgovorneje tudi njegova oporoka, navajajoča veliko društev, ustanov in oseb, katerih pred smrtjo ni pozabil in je mislil ponovno nanje celo še v prav poslednjem času življenja. Zadet od srčne kapi na potu iz sredine mesta na svoje priljubljeno, skrbno opravljano in negovano posestvo pod Rožnikom je dne 12. junija 1932 dopoldne nenadno izdihnil. Zdaj sniva večni sen poleg očeta v mavzoleju pri Sv. Križu.

Po davčnih knjigah v mestnem arhivu so bili ugotovljeni glede lastništva te hiše sledeči podatki: Od 1600. do 1623. leta so imeli hišo Matija Kalchgruber in njegovi dediči. Naslednje leto jo je dobil v last Melhijor Forest, čigar dediči so jo obdržali do leta 1654., ko jo je kupil Janez Krstnik Petek, izza leta 1659. plemič s pridevkom Pettenek. Njegovi dediči so jo posedovali do leta 1754. Od takrat pa do leta 1778. je bil njen gospodar dr. iur univ. Janez Jurij Novak, ki ga označuje »Grund und Satzbuch von den Häusern« za duhovnika in je bil tudi »Commissionsrath« v Triestu. Med leti 1779. do 1789. je bila hišna posestnica neka vdova Marija Frančiška Novak, o kateri ni znano, je-li bila sorodnica drja. Novaka ali ne. Toda imenik hišnih posestnikov iz leta 1787. navaja kot lastnico te hiše še neko Jožefino Novakovo, prav tako vdovo, ki je pa ni mogoče izslediti v davčnih knjigah.

Dne 28. aprila 1789 je kupil hišo Leopold Frörenteich, trgovec s špecerijskim blagom, a gotovo tudi drugače zelo ugleden mož, zakaj generalni guverner Bertrand ga je izbral za sodnika pri trgovinskem sodišču. In ko so uravnali Francozi med zasedbo naših krajev upravo mestnih občin po vzorcu francoske države ter postavljali občinam na čelo mere in adjunkte kot javne opravitelje je imenoval isti guverner tudi Frörenteicha dne 13. januarja 1842 za člana ljubljanske mestne uprave pod predsedstvom mera barona Antona Codellija. Leta 1827. je prepustil Frörenteich trgovino Edmundu pl. Andrioliju ter prevzel blagajništvo pri ubožnem zavodu. Mrliška knjiga šenklavške župnije pravi, da je umrl v starosti osem in osemdeset let za kapjo dne 22. marca 1846, in sicer Za zidom št. 251 ali ob sedanjem Cankarjevem nabrežju št. 27. Tri leta pred smrtjo, dne 6. junija 1843, je prodal hišo Henrichu Francu Quenzlerju, prodajalcu manufakturnega blaga, ki je pa ni dolgo posedoval, kajti na podstavi listine jo je dobil že dne 29. novembra 1843 v last trgovec Janez Tadej Pickhart (rojen v Mariboru dne 21. maja 1819), ki se je poročil s Quenzlerjevo hčerjo Ano Marijo Hedviko, rojeno 21. maja 1825 v Ljubljani. Pickhart je bil sprva trgovinski knjigovodja, nato pa solastnik firme Pickhart & Rachoy. Dne 20. junija 1852 je kupil hišo manufakturist Edmund Terpin, po rodu Slovenec, ki pa je bil zastopal med leti 1867. do 1876. v ljubljanskem občinskem svetu nemško stranko. Kot občinski svetnik si je pridobil zasluge posebno za olepšavo nam tako ljubega Tivolija. Ko je izgubil premoženje, se je preselil v Celovec in tam dne 19. oktobra 1891 umrl, o čemer je poročal tretji dan potem »Slovenski Narod«. Hišo je obdržal Terpin le poldrugo leto, ker je postal njen lastnik že dne 1. decembra 1853 Sigmund Schneider, ki se je rodil dne 4. novembra 1814, trgoval s suknom in krojnim blagom na Mestnem trgu št. 238 (zdaj 18) od leta 1847. naprej ter preminul kot zasebnik dne 29. oktobra 1898 v Ljubljani. Njegovo hčer Virginijo je vzel za ženo steklar Franc Kollmann dne 30. julija 1870, kar mu je pripomoglo do lastništva hiše, o kateri je bilo govora v pričujočem spisu.

Alojzij Potočnik.

Manifestacija Duceju na Piazzi Venezia

Inž. France Urbas:

Besedni zaklad v naših rodbinskih in domačih hišnih imenih

Čatež je ime za našega slovenskega Favna, pol človeka kozjebradca, pol kozla in ki še živi v narodnih povedkah, kjer tako rad uganja svoje vragolije. Pa čatež pomeni tudi jeglico, kakršna se rabi pri pripregi, kadar četverijo (vozijo s četvero). Mislim, da so Čateži in Čaterji dobili svoje lepo slovensko ime tako kakor naselja Čatež-i svoje ime po našem domačem Favnu.

Čavljek in čavljar je izdelovalec čavljev in čavljičev = žebljev, tedaj žebljar. Izraz ima svoj izvor iz italijanščine, kar pa ni nič čudnega. Po naših plavžih in železarnah je bilo dosti italijanskih mojstrov in delavcev, ki so zanesli več svojskih izrazov iz železarske in plavžarske stroke k nam. Tako imena Čavljar in Čavljek kažejo, kaj so bili njih predniki.

Čelesnik ali čelešnjak je bil poseben kovan držaj, ročnik, ki je držal suhe cepanice, špevte, kalanice, smoljenice da so si svetili v izbah. Tak čelesnik je stal na posebnem lesenem podstavku, stalu, ali pa je bil pritrjen na pokončni vogelni leseni steber pečne ograje, ki nosi vodoravne pečne droge, gliste imenovane pri starih kmečkih pečeh. Lepo ime Čelesnik nas spominja na vso to nekdanjo romantiko in na kmečko opremo izb z njihovo preprosto razsvetljavo.

Kaj je dobek čik, vé in zna ceniti vsak kadilec, ki je ves nesrečen, kadar je brez vsakega čika. Marsikdo je rajši malo lačen, da ima le svoj konček čika. Toda ime Čik ne prihaja od te toliko cenjene nikotinske dobrote, ker imamo v starih urbarjih zabeležno ime Čik, ko se Evropi še sanjalo ni o tej ameriški blagodati. Čik in Čiki tedaj izvirajo od drugod. Čik in čika pravijo pastirji volu ali kravi, ki rada nagajata in bezljata. Naš Erjavec navaja izraz čik za neko ribo Wetterfisch, Cobitis fossilis. Brehm ima za Wetterfisch ali Schlampeitzger, Misgurnus fossilis. Pa to je stvar naših ribičev, zoologov in ihtiologov, katero in kaj je prav.

Ko smo kot bosopetci še brodili in gazili po potoku, se mi vse močno zdi, da smo na Notranjskem imenovali to ribo mustafec; tega izraza pa ne navaja ne Pleteršnik, menda niti Erjavec, kakor se mi dozdeva. Naši ribiči in riboznanci morejo z lahkoto ugotoviti, ali sta čik in mustafec ista riba z dvema različnima imenoma ali pa različni ribi. Kdo ima prav, Erjavec ali Brehm. Kaj je Cobitis fossilis in Misgurnus fossilis in če ni vse ista riba z več krajevnimi imeni? Vsekakor pa bo držalo, da naši Čiki smejo izvajati svoje ime iz živalstva.

Čren je držaj, zlasti držaj, platišče noža, vilic. Naši Čreni bi se lahko pisali tudi za Držaje.

Čujež je ime za stražnika, čuvaja, ki čuje in čuva.

Danjko ali danjščak je bil nekih dajatev in desetine oproščeni gospoščinski podložnik. Danje je druga oznaka za desetino in vsako dajatev v naravi, kar se je moralo dajati gospoščini. Danjko je bil tedaj že kar zelo imeniten podložnik, ker je bil vsaj delno oproščen nekaterih za tedanje čase zelo težkih dajatev. Naši Danjki so potomci takšnih podložnikov.

Durnik ali dvernik pomeni nekdanjega portirja, vratarja, hlapca in stražnika pri vratih. Ker pa so bili taki durniki le po graščinah in vratih v mestu, tedaj so naši Durniki potomci teh imenitnih ljudi.

Dimnik in dimnikarja pozna vsak otrok toda dimec je ime za vola dimaste barve. Pa dimec se imenuje prvo žganje, ki priteče pri kuhanju ali paljenju. Dimec bo toliko kakor Čadež ali Černič, človek dimaste polti.

Drčar je stanoval ob kaki naravni drči ali pa je bil človek, ki je napravljal ali opravljal svoj posel pri umetni drči.

[illegible] pomeni poleno, cepanico.

Drobosnjak je bilo ime znanemu koroškem kmetu, pevcu in pesniku. Dobrosen je drobnjava, drobiž. Drobosnjak bi bil tedaj nekak drobnjavar, pa menda pravijo ponekod tudi našemu drobnjaku (Schnittlauch) drobosnjak. Sodim, da Drobnjak in Drobosnjak pomenita le drobnega človeka, drobniča, od tod tudi naši Drobniči, čeprav drobnič pomeni tudi drobiž, bož- [illegible]

Dvornik je potomec dvornika, boljše vrste dvorskega ali graščinskega služabnika, nekakega upravnika, predstojnika (šafarja) ostale dvorske služinčadi. Vsekakor so bili njih predniki kaj mogočni in imenitni ljudje, čeprav naši dvorniki niso služili na nikakih knežjih ali vladarskih dvorih, ali so bili vsaj redki.

Zanimivo je ime Dukelj. Dukelj je bila visoka, zgoraj ožja posoda za tekočine predvsem za mleko. Pa dukelj je bila tudi vinska ročka, roča, cehta (Humpen) za takratne pivce, ki so kaj vzdržali in bili pravi tiči. Tak dukelj je držal včasih nenavadno veliko.

O duši pisati bi bilo kar odveč. Dušeslovci, dušebrižniki in še množica drugih je napisala ogromno literaturo. Vendar sem skoraj primoran, ker je Duša pogosto naše ime ter imamo duše še vsepovsod: tako v žogi za nogomet; pri oljenkah ali svetilkah na olje, kjer tiči duša (stenj) sredi plutastega plavača; jedro preoblečenih gumbov se zove duša; duše se imenujejo mali srajčni gumbi iz školjkovine; v sovalnici (snovalnici)) naših nekdanjih statev ali belokranjske krosne se imenuje iglo tako v ključavnici z votlim ključem se imenuje oni trn, v katerega se začepi ključeva luknja, tudi duša; pa pri likalnikih je železni vložek, ki segreva likalnik, tudi duša. Kaj ni morda nastala rečenica: privezal sem si dušo kar sedaj pomeni okrepčal, popravil sem se — od tega, da si je kdaj kdo v resnici privezal dušo = gumb in se tako popravil, kar mu je hodilo narobe.

Pa to še ni vse. V živalstvu in rastlinstvu imamo več stvari, ki jih označujemo z »dušo«. Od kod tedaj naše ime Duša? Jaz bi kar takole presodil, da je bil prvi prednik vseh naših »Duš« srčnodober, ljubezniv človek, skratka dober ko duša, res prava duša.

Bajec (Bajc) je v starih časih bajil, prorokoval in copral ter je bil kaj imenitna oseba. Ta posel cvete še dandanes in menda dobre nese, kar vse priča, kako malo moremo kaj oporekati našim prednikom, kateri pač še niso doumeli marsikatere stvari in pojavov v naravi.

Bajt in Bajtar menda ne potrebujeta pojasnila.

Begna, Beg, Bezenšek, Bezenšak pa pričajo, kako so njihovi predniki nekdaj okušali dobrote beguncev in pribežnikov.

Brvar je imel opravka z brvjo.

Cotič se kaj lepo slovensko sliši in vendar je samo ponašeno ime iz nemščine za istopomenskega našega Candra.

Čare bi se lahko imenoval tudi Bajec.

Črček pomeni tako čvrčka; pa tudi pisalo za pisanje na tablice iz škrilja se je zvalo črček. Osebno ime izvira iz živalstva.

Čuček je majhen čuk ali pa tudi muren, ki čuča pred svojo luknjo. Gumbi z luknjami, ki jih sicer imenujejo tudi duša, imajo ime čuček, ker prav tako čučajo na svojem mestu prišiti na obleki, perilu. Menda pa imajo vsi naši Čučki le črnega murna za svojega imenskega botra, kajti tudi samih Murnov je dosti. To moje mnenje potrjujejo še imena Čuren, Čurin, ki so prav tako kot Čuček vsi Murni.

Drobilnik je naše osebno ime. Je pač kar koli drobil, saj je bilo vedno treba drobiti tudi v starih časih.

Čopar ali Čopič sta dobila svoje ime od čopov in čopastih las, pa zadnje ime označuje toliko znano in važno pleskarsko orodje.

Od kod Centrih in Centriga? Centrih pravijo obešenemu, sušečemu se mesu; pa tudi ščavje pese, repe ima tak naziv, kadar visi na letvah in se suši.

Anton Pritekelj 80 letnik

Na Turjaku je 17. maja pred 80 leti zagledal luč sveta g. Anton Pritekelj, meščan ljubljanski in sedaj onemogel gasilec. V tem krasnem dolenjskem kraju, ki venomer slovi po svoji pestri zgodovini, je Pritekliju tekla zibelka pod slamnato streho; hiša, kjer se je rodil, je samo še kup razvalin, porasla z divjim grmovjem. Škoda zanjo! Hiša je nosila letnico 1508, torej še iz turških časov. G. Pritekelj nam je že večkrat podal razne zanimivosti s Turjaka in mu ob njegovi 80letnici tudi mi prisrčno čestitamo. Naj bi bila temu vnetemu gasilskemu veteranu usoda milo naklonjena v jeseni njegovega življenja!

Stari rodovi na Dolenjskem

Mirnopeška župnija je lansko leto dala prepisati svoje najstarejše rojstne knjige. Delo, ki je trajalo dobro leto, je bilo zaradi nejasne in že dokaj zabrisane in obledele pisave zelo otežkočeno, vendar je prineslo na dan zanimive izsledke. Iz njih je razvidno, da je po 300 letih še mnogo družin v mirnopeški župniji na svoji zemlji svoj gospod. V marsikatero hišo in posestvo pa se je priženil nov gospodar, vendar je ostal priimek stare družine še do danes. Tako se vidi iz ohranjenih listin, ki segajo tja do leta 1649, da so najstarejši dolenjski rodovi Auberji, Berusi, Becjani, Bašlji, Cesarji, Dularji, Grivci, Jarci, Jankljі, Kosi, Kukmani, Krevsi, Mahniči, Makšeti, Muhiči, Murglji, Novaki, Parklji, Progarji, Rozmani, Slaki itd. Upajmo, da bodo tudi novi rodovi teh starih dolenjskih korenin pridno v potu svojega obraza obdelovali pradedovsko zemljo.

Sredstvo proti moljem

Pomlad je čas, ko beremo marsikaj o moljih, o škodi, ki jo napravijo in o raznih sredstvih proti tej nadlegi.

Spominjam se daleč nazaj v gospodinjstvo svoje matere in vem, da nikdar ni bilo škode po moljih in tudi jaz sama je nikdar nisem poznala, dasiravno imam razne predmete, ki so moljem najljubke zatočišče.

Ob pomladnem pospravljanju in čiščenju omar in skrinj je moja mama razžarila rečni kamen, ga dala v primerno pločevinasto posodo, ji podstavila kak predmet, polila kamen z močnim kisom in zaprla prazno omaro ali skrinjo. Tako zaprto je pustila nekaj ur, pol dneva ali čez noč. Odstranila je potem posodo s kamnom in obesila ali položila oblačilne predmete nazaj v omaro.

Les vsrka razparjeni vonj kisa in ta vonj je moljem tako zoprn, da se ga izogнejo. To preprosto sredstvo uporabljam vsako leto in želim, da bi ga poizkusile tudi druge gospodinje. Ni potrebno, da bi bil ravno rečni kamen, toda ta je lep in gladek; glavno je, da je ves rdeč, ko ga s primernim predmetom vzameš iz žerjavice ali ognja. Kis na kamnu močno zacvrči in napravi mnogo sopare. Vse to delo naj se naglo napravi. Velikost kamna je dovolj v obliki dveh stisnjenih pesti, ravna se tudi lahko po velikosti omare ali pa jo dvakrat presopariš s kisom.

Dobro sredstvo je tudi polaganje svežega pelina v kote omar; ali pa obesiš pelinove vejice. Bolj gospodinjsko je, ako pelinove liste damo v vrečico iz krpic etamina ali v staro nogavico in obesimo v omaro. Čimbolj luknjičavo je tvorivo vrečice, tembolj prodira pelinov vonj. Tudi se lahko zmanejo pelinovi listi, ki dajo še močnejši vonj.

Tudi lavendel ali sivka je dobro varovalno sredstvo proti moljem in dá osvežujoč vonj perilu in obleki. Sivko so imele v časteh že naše davne prednice.

Čiščenje omar in pregledovanje oblek je poglavitni pogoj za vsa sredstva, ki nas varujejo škode pred molji. Biba.

Dobrote solate

Ni ga bolj osvežujočega dodatka k mrzlim in toplim jedilom, zlasti ob vročih poletnih dneh, kakor je dobro pripravljena solata.

Vemo, da poleti nimamo tistega teka ko sicer, da se nam pa tek povrne, če pridenemo jedi svežo zeleno solato. Zdravniki vedo, če kdo noče jesti ali če mu kakšna jed ne diši, da povzroča to večinoma lenoba prebavnih organov. Če pa pogledamo jed, ki nam je všeč, že pogled nanjo tako ugodno vpliva, da pričnejo prebavni organi delovati, še preden smo jed nesli v usta. Iz tega vzroka pripada solati v dieti važna naloga.

To pa še ni vse. Če pripravimo solato s svežim oljem, postane solata obenem izborno sredstvo, da dovaja telesu dobrodejno in lahko prebavljivo maščobo.

Tretja korist solate je v tem, da vsebuje naravne soli — železo! —, ki ugodno vplivajo na sestavo krvi.

Dalje je solata del surove prehrane in dovaja kot taka telesu važne vitamine. Pri marsikakšni kožni bolezni se solata direktno predpiše, in skorbutova kreša ima svoje ime zato, ker so jo uporabljali kot sredstvo proti skorbutu. Večina polarnih ekspedicij zato ni imela uspeha, ker so udeleženci zboleli na skorbutu; jedli so samo meso in kruh, ne pa tudi solate, sadja itd. Šele ko so moderne ekspedicije dejale na jedilni list tudi solato in drugo podobno hrano, seveda v strnjeni obliki, se je obrnilo na dobro.

Omenimo še, da pri pripravi solate rabimo poleg olja tudi vinski jesih, s čimer rastlinska vlakna bolj zrahljamo. Citronin sok ali razkrojena citronina kislina sta prav tako dobri ko vinski kis in sta za slab želodec morda še bolj zdravi. Na drugi strani pa olje prav lahko nadomestimo s kislim mlekom ali s smetano. Tudi malo kuhinjske soli je dobro. Poper pa in drugi taki močni pridatki, ki jih imajo nekateri tako radi, nasprotujejo higijenični vrednosti solate in jih moramo zato odklanjati.

Zori Košeninovi v slovo

V čudovito pomlad naših rožnodolskih vrtov je dahnila smrt in streslo nas je vse, ki smo Te, draga Zora, poznali in ljubili.

Šele pred kratkim — nekaj tednov bo tega — smo Ti pošiljali čestitke po možu, ki nam je žarečega obraza pravil, da si mu rodila sina. Iz vsega srca smo želeli sreče in zdravja Tebi in vsej družinici, saj smo poznali Tvoje zlato srce in vedeli, da

živiš le svoji zakonski in družinski sreči, da Ti je dom najvišja skrb in največje veselje. Zato smo bili s Teboj in Tvojim možem veseli še mi vsi, ki smo gledali, kako se Ti je življenje vedro nasmehnilo.

Iz vsakdanjih pogovorov, ob srečanjih na tramvajski postaji, pri trgovcu, frizerju, na cesti in — v prejšnjih dneh še na skupni poti v službo — se nam je odkrival Tvoj lepi značaj, s svojo odkrito ljubeznivostjo pa si si pridobila med sosedi in znanci mnogo dobrih prijateljev.

Cenil Te je tvoj bivši šef odvetnik dr. Ivo Lulik, kateremu si skozi 10 let vestno in marljivo opravljala pisarniška dela, ljubile so Te tovarišice, ker ni bilo v Tebi niti sence domišljavosti ali hinavščine, ampak zgolj preprosta, ljubezniva dobrota, ki je vsakogar ogrela.

Zdaj Te ni več!

Kruta smrt je s koščeno roko zlomila Tvoje mlado življenje in z ledenim dihom upihnila luč Tvoje sreče. Zapuščen je dom in mali sinek ne bo nikdar videl ljubeznivih oči svoje mamice, predobre, ljube mame, ki je dala svoje življenje zanj. Tvojemu možu se je spremenil svetli pomladanski dan v mračno, mrko sivino in skrb za nebogljenega sina mu je ostala edini življenja vredni cilj.

V najlepši dobi leta, v cvetu pomladi, si odhajala iz Rožne doline za vedno in vseh nas se je dotaknila globoka bridkost tega slovesa.

Počivaj v miru draga Zora, zvesta ljubezen Tvojih dragih pa bo bedela nad Tvojim spominom.

Tvoji prijatelji

Čista voda

Stara ljudska pravljica

Švedsko napisala Selma Lagerlöf

Bilo je ob času, ko sta še hodila naš Gospod in sv. Peter po svetu.

Neko soboto zvečer sta dospela trudna in onemogla v župnijo, kjer nista poznala žive duše. Morala sta se ustaviti v krčmi, da si izprosita prenočišče. Krčmar ju je prijazno sprejel in obljubil prenočišče, če se zadovoljita s klopjo v pivnici kot ležiščem. Pravega počitka sicer nista mogla pričakovati, toda naš Gospod in sv. Peter sta se zahvalila in zatrdila, da si ne želita nič boljšega.

Legla sta in v trenutku tudi zaspala. Ponoči ju je pa zbudil hud ropot. Štirje vinjeni gostje so bili prišli in se v krčmi tako hrupno obnašali, da so bili takoj v hiši vsi pokonci. Rogovileži so bili presedeli nekaj ur pri kvartah in vinu. Da se je slišala med igro in pričkanjem tudi robata kletev, ni treba omeniti. Naš Gospod in sv. Peter nista utegnila vso noč zatisniti očesa. Umljivo, da sta si zapomnila razgrajače in da bi jih bila spoznala, če bi jih tudi srečala kje drugje in kdaj pozneje.

Trudna potnika sta zarana vstala, zahvalila sta se krčmarju in odšla. A nista bila prišla daleč, ko sta srečavala ljudi, ki so hiteli v cerkev. Obenem sta slišala tudi zvonove vabiti k službi božji. Sklenila sta, da stopita v cerkev.

Ko sta prišla vanjo, sta dobila precej dobro mesto in pela sta uvodni psalm z vso pobožnostjo. Toda komaj je stopil duhovnik pred oltar, je že vstal sv. Peter in šel iz cerkve. Vratca ob klopi je zaloputnil, da se je vse streslo, in topotal je z nogami, ko je stopal po cerkvi, tako krepko in močno, kakor da bi hotel opozoriti župnika in vso župnijo na svoj sklep, da nikakor ne misli ostati v cerkvi. Šel je torej ven in sedel na pokopališčni zid, a tako daleč, da nista dosegla ne petje ne pridiga njegovega ušesa.

Naš Gospod je pa ostal v klopi in prišel iz cerkve šele, ko je bilo službe božje konec. Takoj je zagledal sv. Petra, sedečega tam daleč na zidu in mrko in užaljeno zročega pred se.

»Ti nisi hotel poslušati pridige, sv. Peter,« je dejal naš Gospod prijazno.

Sv. Peter ni zinil besede. Skremžil je obraz, kakor bi hotel reči: »Ne približuj se mi, nasajen sem in prav malo manjka, pa se sprčkam s komur koli!«

Naš Gospod je ostal na svojem mestu in vprašal še enkrat sv. Petra, zakaj ni bil ostal v cerkvi in zakaj ni poslušal lepe propovedi. »Takega župnika ne slišiš vsak dan!« je pripomnil Gospod.

»Zavisi pač vse od zahtev, ki jih ima človek,« je odgovoril sv. Peter in srepo gledal predse. Naš Gospod je takoj opazil, da se meni sv. Peter zanj toliko ko za prašek na poti, kajti sedel je na zidu, bingljal z nogami, gledal v zrak in si požvižgaval.

»Kogar koli izmed vernikov lahko vprašaš, vsakteri ti pove, da je bila to lepa propoved!« je dejal naš Gospod.

Sv. Peter ni mogel več strpeti. Skočil je z zida in strogo pogledal našega Gospoda.

»Da se moraš tako pretvarjati,« je dejal, »saj si ti prav tako ko jaz videl, kdo je bil župnik.«

»Seveda, saj tega ne tajim,« je dejal naš Gospod.

»Prav!« je nadaljeval sv. Peter. »Videl si, da je bil eden izmed tiste družbe, ki je sedela nocoj v pivnici in razsajala. Videl si ga prav tako ko jaz s kvartami v rokah in s kozarcem na ustih. Niti ne veš, je li že prespal svojo pijanost. In vkljub temu presediš precej časa in poslušaš njegovo propoved! Pri taki zadevi ne sodelujem!«

In sv. Peter se je obrnil in odšel. Naš Gospod ni odgovoril niti besedice. Stopal je mirno za njim.

Tako sta potovala dolgo po prašni cesti in sonce je pripekalo, kakor more le pripekati, ko gre človek v nedeljo opoldne iz cerkve domov.

Sv. Petra je začela mučiti žeja in zahrepenel je po požirku vode. Vedel je, da treba le vprašati Gospoda za svet in Gospod ga že pripelje do kakega studenca. Toda prav sedaj bi ga za nič na svetu ne hotel prositi kake milosti.

Hodila sta in hodila in sonce je pripekalo in pripekalo. Slednjič je obrnil sv. Peter glavo in videl, kako hodi naš Gospod ponižen in skrušen za njim.

»Žal mu je!« si je mislil sv. Peter. »Veselilo ga bo, če mu privoščim nekaj lepih besed.«

In tako se je ustavil in se obrnil k Gospodu.

»Če bi mogel nama priskrbeti vsaj požirek vode!«

Ni še dobro izgovoril sv. Peter teh besed, ko jo je že krenil naš Gospod s ceste in šel v gozd. Kmalu nato je namignil sv. Petru in mu pokazal studenec, ki je pricurljal pod strmo skalo iz zemlje.

Sv. Peter se je sklonil k tlom, vzbočil roke in pil.

»Je li dobra voda?« je vprašal naš Gospod.

»Seveda, zelo dobra je!« je odgovoril sv. Peter.

Nato je dregnil naš Gospod s svojo potno palico v studenec. Voda se je razdelila in sv. Peter je videl, kako je izvirala sveža, čista voda iz trohnele mrtvaške lobanje, ki je ležala na dnu studenca. Toda sv. Peter je pil dalje.

»Ali ne vidiš lobanje?« je vprašal Gospod. »Ali se ti ne studi voda?«

»Kaj to, da je le voda sveža in čista!« je odgovoril sv. Peter.

»Ali ne vidiš, kako so črvi razjedli črepinjo in kako jo je prevlekel zeleni glen?«

»Kdor je toliko kolovratil s potno torbo in palico po svetu ko jaz, zna ceniti dobro pitno vodo!« je dejal sv. Peter. »Pusti spako, naj se reži tam spodaj v vodi, kolikor se ji zljubi. Voda je pa le čista in dobra.«

In pil je, dokler si ni pogasil žeje.

»Ah, sv. Peter, sv. Peter,« je dejal nato naš Gospod. »Da utegne biti voda, naj prihaja tudi iz mrtvaške lobanje, čista, to umeješ, tega pa ne umeješ, da je božja beseda tako sveta in tako neoskrunljiva, da ohrani svojo krasoto in sijaj tudi, če prihaja iz ust kakega grešnika!«

Kronika

* **Dijaki na delu.** Za dijake višjih tečajev srednjih ter visokih šol so bili v zadnjem času osnovani posebni dijaški delavski oddelki, ki zaposlujejo dijake pri raznih ročnih delih. Italijansko dijaštvo se v okviru teh organizacij udeležuje posebno pogozdovalnih in melioracijskih akcij pod vodstvom fašistične gozdne milice.

* **Ženske bodo vodile v Nemčiji vojaške knjigarne.** Vrhovno poveljstvo nemške vojske je osnovalo ambulantne knjigarne za vojake na front.. Namen teh knjigarn je prodajati in izposojati knjige pripadnikom oborožene sile. Doslej so takšne knjigarne vodili vojaki. v bodoče pa bo njih vodstvo poverjeno militariziranim ženskam.

* **Četrtina površina Nemčije je pokrita z gozdovi.** V Berlinu je izšla statistika, ki dokazuje, da ima Nemčija 20.2 milijona hektarov gozdov. kar znaša 27.9% površine nemškega ozemlja. Na vsakih 100 prebivalcev pride 20.4 hektarov gozda.

* **Zdravilo proti črni kugi.** Iz Pekinga poročajo, da se je po dveh in pol leta raziskovanja in poskusov posrečilo odkriti sredstvo proti črni kugi. Sredstvo so preiskusili zdravniki specialisti 13 narodnosti, med njimi Italijani Nemci in Japonci.

* **Zbiranje stare obleke in rabljenih čevljev v Nemčiji.** Nemški listi javljajo, da bodo povsod v Nemčiji v najkrajšem času začeli zbirati rabljeno obleko in ponošene čevlje. Gospodarski minister Funk bo izdal na prebivalstvo poseben oklic s pozivom na prispevanje teh predmetov.

* **Borba proti požarom, ki jih lahko povzroči sovražnik.** Pri svojih napadih na italijansko ozemlje iz zraka doslej ni bila povzrožena znatna škoda na poljih. Spričo dejstva, da se naglo približuje čas žetve, pa takšni požari v bodoče niso izključeni, zato so italijanske oblasti izdale napotke za borbo proti zažigalnim in fosfornim bombam ter proti balonom, ki spuščajo vnetljive snovi. Slehernemu poskusu uničevanja žetve se je treba upreti z vsemi silami ter storiti vse, kar je v človeški moči, da se požari zadušijo ter škoda skrči na najmanjšo mero.

* **Uspešen ribolov.** Iz Savone poročajo, da so ribiči v okolici Nolija ujeli te dni 100 stotov rib, med katerimi je bila pretežna večina sardin. Ribe so zavzele v čolnih in barkah toliko prostora, da so jih jedva prepeljali do brega.

* **Smrtna nesreča pri kolesarski dirki.** V Bologni so imeli te dni kolesarsko dirko, pri kateri je izgubila svoje življenje 36 letna Adela Veggetti. Čeprav je bil prehod čez cesto, po kateri so prihajali dirkači, prepovedan, je Veggettijeva prečkala cesto v trenutku, ko je pridirjal neki tekmovalec ter jo podrl na tla. Ženska je dobila tako hude poškodbe, da je pozneje v bolnišnici izdihnila.

* **Burja preprečuje vkrcavanje.** Prošlo nedeljo so imeli v Benetkah tako viharno vreme, da se potniki niso mogli vkrcavati na ladje in čolne, zaradi česar je nastalo več prometnih nesreč. Burja je odtrgala mnogo čolnov in ladjic ter jih odgnala na odprto morje.

* **Štirje hribolazci so zmrznili v planinah.** Pri izletu na hrib Santis v Alpah so našli izletniki trupla štirih hribolazcev v snegu. Med njimi je bilo tudi truplo podpolkovnika Klaussa, upravitelja vojaške delavnice v St. Gallenu.

* **Sneg na hribovih okrog jezera Como.** Po več deževnih dneh v okolici Coma je pobelil okoliške hribe sneg, ki je povzročil znaten padec temperature.

* **Toča v okolici Pavije.** Ob zgornjem Padu blizu Pavije je razsajala te dni silovita nevihta, ki je napravila ogromno škodo v ondotnih vinogradih in na žitnih poljih. Ledena zrna so uničila večino vinskega in žitnega pridelka v občinah: Broni, Cigognola, Canneto, Pietra de Giorgi, Mornico, Libijo, Santo Stefano, Castana in Campo Spinoto. Takoj po toči sta si prizadete občine ogledala prefekt in Zvezni tajnik iz Pavije.

* **Ameriška zastava na Cipru.** Iz Ankare poročajo, da mora po odredbi ondotnih oblasti na javnih poslopjih v Cipru viseti poleg angleške tudi ameriška zastava.

* **Tragična smrt otroka.** 5 letni deček Arrigo Teopompi se je igral v domači kuhinji ter prevrnil lonec kropa, s katerim se je tako poparil, da je kmalu po prevozu v bolnišnico umrl.

* **Prazna trgovina, polno skladišče.** Pri mesarju Ripamontiju v Ranciu pri Leccu so pristojni organi izvršili preiskavo. Mesnica je bila popolnoma prazna, zato pa je bilo polno mesarjevo skladišče. Našli so v njem 46 kg bele moke, 52 kg koruzne moke, 45 kg mila, 8 kg parmezana ter nekaj mesa in kož odrtih telet. Vse to so mesarju zaplenili, mesnico in moža pa zaprli.

INŠTRUKCIJE — PRIPRAVA ZA MALO MATURO!
Začetek v ponedeljek 17. maja
BORŠTNIKOV TRG ŠTEV. 2
(ob Rimski cesti)
Vpisovanje od 8.—12. in od 14.—16.:
NOVI (TURJAŠKI) TRG ŠTEV. 5 in BORŠTNIKOV TRG ŠTEV. 2
HONORAR NIZEK!

IZ LJUBLJANE

u— **Nov grob.** V Kamniku je preminil vrtnar g. Ignacij Vidmar. Za njim žalujejo soproga, hčerka, trije sinovi in drugo sorodstvo. K večnemu počitku so rajnkega položili v petek na kamniškem pokopališču. Naj v miru počiva! Svojcem izrekamo naše iskreno sožalje!

u— **Redko katero leto** so nam ledeni patroni v vremenskem pogledu tako naklonjeni, kakor so nam bili letos. Vsi trije godovi so bili sončni in topli. Za slovo nam je Bonifacij celo tako podkuril, da smo zabeležili doslej v maju najvišjo temperaturo 24.8° C. Nič čudnega, če se je ob takem vremenu odločila uprava kopališča »Ilirije«, da ravno na letošnji god »mokre Zofke« otvori kopališče. Tako bomo Ljubljančani letos izredno zgodaj deležni blagodati vode in sonca, plavanja in počitka na prisojnih terasah priljubljenega kopališča. Prav tako bodo seveda oživela tudi kopališča na Ljubljanici. Včerajšnja godovnica Zofija je tista, ki po kmečkem reku vino popija. To ima dvojen pomen. Ta dan je rad mraz in kmetje se krepijo z vinom, ki navadno teče že v poslednjih curkih iz soda. Letos je bil Zofijin god sicer nekoliko oblačen, a vendar topel in sončen. Kar se pa vina tiče, je pa resnica, da je Zofija brižčas posrebala poslednje kapljo po dolenjskih hramih.

u— **Nedeljsko zdravniško dežurno službo** bo opravljal od sobote od 20. ure do ponedeljka do 8. ure zjutraj mestni zdravnik dr. D e b e l a k Gvido, Ljubljana, Cirila-Metodova ulica 62.

u— **Zdravnik dr. Apostol Hadži-Grigorije** zopet redno ordinira na Cesti Arnulfa Rea 1-II., vsak delavnik od 9.—12. in od 15.—18.

u— **Dr. J a n k o H a f n e r,** specijalist **za ušesa, nos in grlo, Resljeva 9, zopet redno ordinira.**

u— **Dirigent Drago Mario Šijanec** nam je pripravil zopet velik simfonični koncert s svojim simfoničnim orkestrom, ki nam obeta enega največjih umetniških užitkov letošnje sezone. Spored koncerta je izredno posrečen in obsega naslednja dela: 1. Mancinelli: Beg zaljubljencev iz Dioggie, odlomek iz suite »Beneški prizori«. 2. Rahmaninov: Koncert za klavir in orkester v c-molu. Solistka pianistka Rossana Orlandini-Bottai; 3. Čajkovski: Simfonija št. 6 v h-molu op. 74 — Patetična. Koncert bo jutri, v ponedeljek, 17. t. m. točno ob pol 7. zvečer v veliki unionski dvorani.

u— **Najlepši užitek** bodo imeli vsi posetniki današnje IX. javne produkcije gojencev šole Glasbene Matice, ki bo začela točno ob tričetrt na 10. v veliki filharmonični dvorani. Pretežni del koncertnega sporeda bo izvajal šolski orkester pod vodstvom prof. Karla Jeraja, ki bo nastopil tokrat v sestavi salonskega orkestra, t. j. godala, flavta oboa, klarinet, tromba, pozavna, tolkala, klavir in harmonij. Tako bomo imeli pred seboj skoraj popoln orkester, ki bo izvajal različna dela iz svetovnih literatur in predvsem opozarjamo na prvo izvedbo Jerajevih Biserov iz Slovenskih oper, ki so bili napisani ravno za to priliko. Dve točki bo odigrala na klavirju absolventka Matične šole — prof. Bizjakove — ga. Bonsack-Kalan Majda. Spored produkcije je naslednji: 1. Gluck: Predigra k operi Ifigenija na Aulidi. 2. Mascagni: Simfonični intermeco; 3. Karel Jeraj: Biseri iz slovenskih oper; 4. Novak: Balada; 5. Nedbal: Valček iz pantomime »Leni Janez«; 6. Čajkovski: Pesem brez besed; 7. Lehar: Zlato in srebro valček; 8. Albeniz: Seguidilla. Podrobni spored se dobi v Knjigarni Glasbene Matice. Posebno pa opozarjamo na točni začetek ob tričetrt na 10. uro.

u— **Vodstvo »Korepetitorija« sporoča, da se bodo vsi jezikovni tečaji pričeli nepreklicno v ponedeljek 17. t. m. Javite se** pravočasno in izkoristite prosti čas z učenjem tujih jezikov (italijanščine, nemščine, francoščine in angleščine). Vpisovanje dnevno od 8. do 12. in od 14. do 16. **Korepetitorij,** Mestni trg 17/I.

u— **Opozorilo!** Specialna delavnica za precizna popravila pisalnih in računskih strojev je Everest servis, Prešernova 44. Popravila izvršuje hitro in po zmerni ceni.

u— **Vsem tovarišem, ki so bili diplomirani lansko jesen na oddelku VPŠ filozofske fakultete kr. univerze v Ljubljani.** Po nalogu dekanata filozofske fakultete sporočam vsem tovarišem, ki so bili diplomirani z menoj lansko jesen na VPŠ oddelku filozofske fakultete kr. univerze v Ljubljani, da bodo diplome gotove najkasneje do 1. junija t. l. ter da mi naj v kritje vseh stroškov za diplomo vsakdo pošlje še po 20 lir. Kdor mi za tiskovino diplome še ni nakazal 20 lir, naj to stori čimprej. Kdor pa želi, da mu pošljem diplomo po pošti priporočeno, naj še posebej nakaže za poštnino. — **Rudolf Bratok, Ulica sv. Marka 22. Ljubljana VII.**

u— **Kopališče S. K. Ilirije v Ljubljani** se odpre v soboto, 15. maja. Uprava kopališča je poskrbela, da bodo imeli kopalci čim največ možnega ugodja. Čistoča in higijenske prilike ne bodo zaostajale za onimi prejšnjih let. Da pa se obdrži kopališče na višini, morajo sodelovati kopalci z disciplinirano pažnjo na red in snago, obzirnostjo do sokopalcev ter čuvanjem kopaliških naprav. Ker kopališko vprašanje v Ljubljani še ni rešeno, je seveda naval na ilirijansko kopališče veliko. Zato je kakor lani tudi letos vpeljana dvojna frekvenca od 8—13 ure, in od 13—19 ure. Celodnevno kopanje ni dovoljeno. Priporočamo, da se kopalci, ki jim je to možno poslužujejo kopališča v dopoldanskih urah. Kopalci naj pazijo na ključe svojih kabin in omaric. Zgodilo se je, da je kopalec pustil ključ svoje kabine na ležišču in šel v vodo, medtem pa je pobral ključ nepoklicanec in posetil kopalčevo kabino.

u— **Strokovno popravilo Vašega gramofona** bo izvršeno v kratkem času in za mal denar le v specialni delavnici Everest servis — Prešernova ul. 44.

u— **Dijaki srednjih in meščanskih šol, ki boste polagali nižji in višji tečajni izpit,** prijavite se k nam, kjer vas bomo dnevno po štiri ure vestno pripravljali iz vseh predmetov, ki so potrebni za te izpite! **Pravtako pripravljamo tudi ostale dijake iz vseh predmetov, — tudi poममezno!** Prijavljanje dnevno od 8. do 12. in od 14. do 16. **Korepetitorij,** Mestni trg št. 17/I.

u— **Italijansko-slovenski in slovensko-italijanski slovar** dr. Janka Tavzesa, II izdaja, je izšel v založbi knjigarne Turk Ant. nasled., Ljubljana, Pražakova 12. — Dobi se tudi v vseh knjigarnah.

u— **Knjigoveze - mojstre** vabimo na sestanek, ki se vrši v torek dne 18. maja t. l. ob 16. uri pri Odcelku za obrtništvo, Čopova ulica št. 1 radi kolektivne pogodbe in preskrbe surovin.

u— **Ali hočete uspešno vrtnariti, si takoj nabavite Skuljev: Delovni koledar za vrt in sadovnjak,** ki ga je izdala knjigarna Tiskovne zadruge, Šelenburgova ul. 3. Držite se nasvetov v tej knjižici in opravite pravočasno vsa dela, ki so časovno razporejena. Samo tako lahko dosežete zadovoljive uspehe.

u— **Vodstvo »Korepetitorija« vabi dijake srednjih, meščanskih in ljudskih šol, da se vpišejo k nam,** kjer dnevno uspešno poučujemo vse šolske predmete **Po želji tudi posebne ure iz posameznih predmetov** (razlaga, naloge, izpraševanje). **Važno za one, ki žele konec leta polagati razredne ali privatne izpite!** Honorar zmeren! Vpisovanje dnevno od 8. do 12. in od 14. do 16. **Korepetitorij,** Mestni trg 17/I

u— **Nalivna peresa popravlja** hitro, strokovno in poceni **Everest servis.** Prešernova 44.

u— **»Polica za male«, ki jo izdaja knjigarna Tiskovne zadruge kot izbor otroških slikanic,** je v četrti knjižici z »Bibo« dobila vrednega vrstnika svojih okusno opremljenih predhodnikov. **»Bibo«** je spesnila ga. **Mara Tavčarjeva,** g. inž **O Gaspari** pa jo je bogato opremil **z lepimi** izvirnimi lesorezi. **»Biba«** je že s svojo pestro naslovno sliko in po svoji okusni zunanjosti za otroke zelo privlačna, po vsebini in po umetniški opremi pa gotovo ena najboljših slovenskih slikanic za deco. Ako hočete svojemu otroku pripraviti veselje, mu podarite **»Bibo«,** za kar vam bo gotovo hvaležen.

u— **Nova slaščičarna in kavarna.** Nasproti sodni palači, na vogalu Miklošičeve ceste, je bila pred dnevi odprta nova in zelo okusno urejena slaščičarna in kavarna g. Alekseja Aleksića. Lastnik je prostorni lokal uredil v docela sodobnem duhu z razkošno opremo. Vsa dela so naredili domači obrtniki. Stene so okrašene s slikami domačih umetnikov, tako da služi lokal za primer drugim podjetnikom. Aleksićeva slaščičarna je nova pridobitev naše Ljubljane.

u— **Šentjakobska knjižnica v Ljubljani** je od 17. maja dalje za poletni čas odprta vsak delavnik dopoldne od 10. do pol 1., popoldne pa od od 4. do 8.

u— **Dar.** Gosp. Prelesnik Jože daruje 200 lir za »Dom slepih« namesto venca na krsto pok. gosp. Balija Ferdinanda. Iskrena hvala!

u— **Učite se strojepisja! Novi eno-, dvo- in trimesečni tečaji — dnevni in večerni** — pričnejo v torek 18. maja. Pouk je dopoldne, popolne ali zvečer po želji obiskovalcev. **Specialna strojepisna šola:** Največja moderna strojepisnica, raznovrstni stroji! Učnina zmerna. Informacije in prijave dnevno: **Trgovsko učilišče »Christofov učni zavod«, Domobranska** št. 15.

u— **Dijaki-nje 3. in 4. razr. gimnazije ter 4. razreda meščanske šole, prijavite se za posebne instrukcije v predmetih za malo maturo!** Ločeni oddelki po šolah in razredih! Učni honorar nizek. Poučujejo profesorji, strokovnjaki. Pouk pričenja ta teden. Informacije in prijave dnevno dopoldne od 9. do 12. ure, popoldne od 4. do 6. ure: **Specialne strokovne instrukcije za gimnazije in meščanske šole, Mussolinijev (Kongresni) trg 2, II. nadstr.** Središče mesta!

u— **Da obvarujete Vaše krznene plašče** in ostalo kožuhovino pred molji, jih prinesite čez poletje v shrambo in popravilo **»Kožuhovina«, Danilo Predalič, Ljubljana** Sv. Petra c. 18.

Z Gorenjskega

Dekliško taborišče v Kranju. Gorenjski tednik piše: Mesta Kranja si ne moremo več misliti brez veselih mladih deklet kojne pomožne službe. Kdo ne pozna te vedno veselo se smehljajoče skupine mladih deklet, ki nosijo poseben znak (klasje pod kljukastim križem) z velikim ponosom kot naprsnico na levi strani prsi? In kdor pazno posluša, bo kmalu ugotovil, da jih je precej doma s Švabskega, od Bodenskega jezera, z Würtemberškega in iz Štuttgartske okolice. Sledi podroben opis taborišča in življenja teh deklet.

Gorenjsko in totalna vojna. Pod tem naslovom objavlja gorenjski tednik dopis iz kroga svojih čitateljev. Članekar zaključuje: »Kdor v vojni noče sodelovati in misli, zapeljan po goljufivi agitaciji, da lahko čaka na to, kar bi po njegovem mnenju še utegnilo priti, se v miru ne bo sončil v svitu zmage. Naj nihče ne računa na našo pozabljivost, da ne bo hudo razočaran. Torej, da ne bo razočaranja, vsi na delo in s tem v boj za končno zmago!«

Novi grobovi. Na Golniku so umrli: Emil Boncelj iz Dolnjih Dupel, Marija Mali iz Retnjega, Franc Markovič iz Gornjih Tenetiš, Marjeta Studenova iz Pangeršič in Angela Perkova iz Steničnega. V Tržiču: Anton Plečnik in Bogomir Stegnar. V Kranjski gori: Janez Mertelj in Gregor Žerjav. V Bohinjski Srednji vasi: Francka Iskra in Jože Žnidar. V Kamni gorici: Kristina Stanovnikova. V Kamniku: Franc Bachmann iz Šmohorja na Koreškem, Jože Kvas s Homca, Marija Miheličeva z Olševka, Marija Trojanškova, Marija Pernetova z Brezja, Amalija Virantova, Martin Kotnik in Francka Vavpotičeva.

Novo vodstvo v Tržiču. Dosedanji vodja tržiške krajevne skupine dr. Puza se je kot sodni predstojnik preselil v Kranj. Na zboru v sejni dvorani mestne hiše se je okrožni vodja dr. Hochsteiner zahvalil odstopivšemu krajevnemu skupinskemu vodji za njegovo delo in je poveril vodstvo županu inž. Hugonu pl. Kurzu. Okrožni vodja je v daljšem govoru omenil, da je sin Tržiča tudi odlikovanec s hrastovim listom Primožič. V Tržiču še žive njegovi sorodniki. Okrožni vodja bo povabil odlikovanca, naj pride v Tržič predavat. Nadalje bo storjeno, da postane Tržič cvetoča nemška občina in gospodarsko središče Gorenjskega. To naj izvrši vodja Kurz.

Slabe posetnice. Gorenjski tednik piše: »Obiskovalcu, ki gre odprtih oči po Kranju in poln zanimanja opazuje napise tvrdk rokodelcev in trgovcev, naj ne bodo ti napisi za podlago preučitve nemščine! Žalosten in osupel mora ugotoviti, da se ne skriva velik del teh napisov z nemškim pravopisom. Ker je to ozemlje zdaj že med dve leti pod nemško upravo in je uradni jezik nemški, lahko sklepamo po imetniku tvrdke, ki do zdaj ni smatral za potrebno, da popravi te napačne napise svojega obrata. Ali je dobro premislil, da je ta napis na njegovi hiši javna posetnica?!« — Člankar nato navaja in popravlja različne napake ter končuje: »In kje se vsega tega učimo? V brezplačnih jezikovnih tečajih Nemške delavske fronte.«

Spodnja Štajerska

Obisk prof. dr. Walterja Grossa. Kakor smo najavili, je vodja rasnopolitičnega urada Narodno-socialistične stranke po svojih predavanjih v Gradcu obiskal tudi Spodnje Štajersko. Pretekli torek se je pripeljal v Maribor, kjer ga je sprejel zvezni vodja Heimatbunda Franz Steindl s svojim štabom. Dalje časa so nato razpravljali o vprašanjih rasne politike med spodnještajerskim prebivalstvom. Narodno-politični referent dr. Carstanjen je predaval o zgodovinskem razvoju Spodnjega Štajerskega in o nalogah Heimatbunda, ki izhajajo iz tega. Priredena je bila priložnostna razstava o delovanju Heimatbunda na področju rasne politike. Vodja rasnopolitičnega urada dr. Walluschegg je razlagal rezultate preizkuševanja rasnopolitičnega razvoja prebivalstva na Spodnjem Štajerskem. Nato je dr. Gross s spremstvom obiskal gaj junakov in prisostvoval mladinski službi. Potem se je odpeljal na obisk vzgojevališča Heimatbunda na gradu Vurberku, v Ptuju si je ogledal grad, stanovski urad in domovinski muzej. Na nadaljnji poti je obiskal različne urade krajevnih skupin ter pomožne urade za matere in otroke. V Savinjski dolini si je ogledal nekatere značilne kmetije. Delj časa se je pomudil v Celju in v bližnjem taborišču delovne službe. Naposled je obiskal še brambovsko šolo Heimatbunda v Rogaški Slatini, nakar je zapustil Spodnje Štajersko.

Novi grobovi. V Mariboru je umrla 34 letna zasebnica Bibiana Sovičeva, doma iz občine Slivnice. V Celju je umrl 48 letni poštni uslužbenec Alojz Gajšek, v Apačah pa 59 letni trgovec in posestnik Franc Kolarič. V ptujski okolici je umrl 66 letni kmetovalec Jurij Pal, ki je bil dolga leta župan in predsednik krajevnega šolskega sveta.

Cvetje in materinski dan. Spričo današnjega materinskega dne, ki ga v okviru Nemčije praznujejo tudi na Spodnjem Štajerskem in na Gorenjskem, objavljajo štajerski dnevniki: Po naredbi ministra za prehrano in državnega kmetskega vodje so pokliceni vrtnarji namesto gojenja cvetlic začeli gojiti povrtnino. Samo s tako razširjenim obdelanim prostorom je prebivalstvu lahko povrtnina stalno na razpolago. Zato ni mogoče, da bi vrtnarji oddajali za materinski dan cvetje. Prebivalstvo je zatorej naprošeno, naj to upošteva in naj ne oblega vrtnarjev z željami po cvetju ter naj ne moti njihovega dela.

Spodnještajerski umetniki so zborovali v Mariboru. Po nagovoru mariborskega predsednika umetniškega združenja Jožefa Petelna je poverjenik za ljudsko prosveto in propagando v Gradcu, Janke, podrobneje pojasnil članstvo pri državni zbornici upodabljajočih umetnikov. Uradni vodja Treml je obširno razpravljal o nalogah umetnikov v vojni. Sklenjeno je bilo, da priredijo spodnještajerski umetniki v letošnjem »Roseggerjevem letu« kolektivne razstave v dobi od junija do decembra. Glavni razstavi bosta: v Ptuju v prvi polovici decembra, v Celju pa decembra. V Celju bo tudi kolektivna razstava umetnin prof. Antona Klingerja. Nadalje priredijo spodnještajerski umetniki v okviru mladinskih kulturnih dni (od 3. do 6. junija) in jeseni v kulturnem tednu Heimatbunda posebne razstave.

Tečaj v Gornjem Gradu. Preteklo soboto in nedeljo se je zbralo v Gornjem Gradu 72 brambovcev, ki so prišli v poseben tečaj. Tečaj je vodil Sepp Egger iz Celja. V soboto popoldne so bila predavanja o brambovstvu, v nedeljo so si ogledali prostore gornjegrajskih brambovcev, nato pa je bila strelska tekma. Brambovska godba iz Celja je priredila dopoldne in popoldne koncert na trgu.

Nesreče. S kolesa je padel 39 letni kurjač Franc Šijanec iz Maribora. Hudo se je poškodoval na prsih in trebuhu. Z desnico je zašla v stroj za napravljanje krme Karolina Pliberškova iz Oplotnice. Poškodovanca leži ta v mariborski bolnišnici.

Iz Hrvatske

Dr. Mile Budak je govoril v nemškem radiu. Iz Berlina poročajo, da je zunanji minister in bivši hrvatski poslanik v Berlinu dr. Mile Budak pred odhodom iz Nemčije v sredo zvečer govoril po radiu. Njegov govor so prenašale hrvatske oddaje »Donau Alpen«.

Dr. Bogomir Cividini umrl. V ponedeljek je po kratki bolezni umrl v Virovitici tamošnji zdravnik dr. Bogomir Cividini iz znane hrvatske rodbine.

Teden matere in otroka. Hrvatski listi poročajo, da bodo dnevi od 30. maja do 6. junija posvečeni materi in otroku. Čitatelje opozarjamo naj se v teh dneh spominjajo svojih mater, najsi bodo žive ali mrtve. Obenem pa naj se spomnijo vse svoje skupne matere — domovine.

Velik uspeh zagrebške Opere na Dunaju. Ob uprizoritvi Zajčeve opere »Nikola Šubic Zrinjski« piše »Nova Hrvatska«, da je predstava potekla v najprisrčnejšem razpoloženju. Med vso predstavo je bilo mnogo odobravanja solistom, dirigentu, zborom, orkestru in baletu. Dirigiral je Lovro Matačič. Med solisti pa sta pela tudi Josip Gostič in Ivan Franci.

Zagreb dobi novo pokopališče. Staro in novo pokopališče na Mirogoju, ki obsega 133 jutrov in na katerem je od leta 1856 do danes pokopanih že nad 140.000 pokojnikov, se ne more razširiti v nobeni smeri. Zato je začela mestna občina iskati novo primerno zemljišče. Odločila se je za nakup 80 jutrov zemlje v Granešini. Seveda bo treba na novo projektiranem pokopališču zgraditi še mrtvašnico in druge potrebne stavbe, podaljšana pa bo tudi tramvajska proga od Dubrave do Granešine.

Reševalna postaja v Zagrebu je aprila posredovala pri 33 nesrečah, pri 54 primerih hitrega obolenja, pri osmih primerih umobolnih, pri 6 samomorih pri 4 smrtnih primerih in nad 1000krat je bila poklicana za prevoz bolnikov in porodnic. Skupnih prevozov je bilo 1123, prevaljenih km 7860, bencina pa je bilo porabljenega 1270.50 l.

Sprememba voznega reda. S ponedeljkom 17. t. m. bo tudi na mnogih hrvatskih železnicah spremenjen vozni red.

O dubrovniškem gledališču smo včeraj poročali, da je 1. t. m. začelo z uprizarjanjem rednih predstav in da so za otvoritev uprizorili Držičevo igro »Dundo Maroje«. Druga predstava je bila Benedettijeva komedija »Trideset sekund ljubezni«, ki je po poročilu »Nove Hrvatske« imela velik uspeh.

Nova nahajališča premoga. »Hrvatski Narod« poroča, da so na področju Ivančice v Hrvatskem Zagorju naleteli na nova nahajališča premoga. Po dosedanjih raziskovanjih sklepajo, da so tam velike količine premoga, ki je po kakovosti enak premogu iz Golubovca.

Radio Ljubljana

NEDELJA, 16. MAJA 1943-XXI.

8.00 Napoved časa. — Poročila v italijanščini. — 8.15 Koncert izvaja organist Gennaro D'Onofrio. — 11.00 Prenos pete maše iz Bazilike Presv. Oznanenja v Firenzi. — 12.00 Razlaga Evangelija v italijanščini (O. G. B. Marino). — 12.15 Razlaga Evangelija v slovenščini (O. K. Sekovanič). — 12.30 Poročila v slovenščini. — 12.45 Napevi in romance. — 13.00 Napoved časa. — Poročila v italijanščini. — 13.10 Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini. — 13.25 Simfonična glasba. — 14.00 Poročila v italijanščini. — 14.10 Koncert Radijskega orkestra in Komornega zbora, vodi dirigent D. M. Šijanec. — Slovenska glasba. — 15.00 Poročilo v slovenščini. — 17.15 Kuret Vladimir: Poletna dela v vinogradu — kmetijsko predavanje v slovenščini. — 17.35 Koncert Kvinteta harmonik. — 19.30 Poročilo v slovenščini. — 19.45 Politični Komentar v slovenščini. — 20.00 Napoved časa. — Poročila v italijanščini. — 20.20 Filmsko glasbo izvaja orkester, vodi dirigent Petralia. — 20.50 Koncert mezzosopranistke Elze Karlovčeve. — 21.20 Predavanje v slovenščini. — 21.30 Koncert Tria Slajs—Burger—Lipovšek. — 22.10 Orkester pesmi vodi dirigent Angelini. — 22.45 Poročila v italijanščini.

GLEDALIŠČE

DRAMA

Nedelja, 16. maja, ob 15.: **V Ljubljano jo dajmo.** Izven. Znižane cene od 15 Lir navzdol.
ob 18.30: **Veliki mož.** Izven. Znižane cene od 15 Lir navzdol.
Ponedeljek, 17. maja: Zaprto.

*

J. Ogrinc: »V Ljubljano jo dajmo!« Veseloigra v treh dejanjih. Osebe: Gašpar Srebrin, trgovec — Cesar, Rotija, njegova žena — P. Juvanova, Marica, hči — Levarjeva, Cena, hči — Starčeva, dr. Snoj — Drenovec, Pavle, hlapec — Peček, Neža, dekla — Rakarjeva, notar — Košuta, dve priči — Gorinšek, Benedičič. Igra se godi konec prejšnjega stoletja. Režiser: Milan Skrbinšek.

L. Prenner: »Veliki mož«. Komedija v treh dejanjih. Osebe: Vrhunec, slaven domačin — Vl. Skrbinšek, Praznikova, pokroviteljica — Starčeva, Praznik — Cesar, Nada, nečakinja — Rasbergerjeva, Zorin, nečak — Brezigar, dr. Votlina, književnik — Peček, dr. Močerad, predsednik — Gorinšek, prof. Pivnik — P. Kovič, Volk, lastnik dnevnika — Lipah, Lisjak, urednik — Košič, Modrijan, urednik revije — Raztresen, Skaza, umetnik — Bratina, Grajšek, stud. iur. — Blaž, Mogočnik — Drenovec, prof. Kresnik — Nakrst, Milka, sobarica — Sancinova, policijski komisar — Gorinšek Režiser: M. Skrbinšek; scenograf: A. Gerlovičeva.

OPERA

Nedelja, 16. maja, ob 17.: **Madame Butterfly.** Izven. Cene od 28 Lir navzdol.
Ponedeljek, 17. maja: Zaprto.
Torek, 18. maja, ob 18.: **La Boheme.** Izven. Gostovanje Mafalde Favero, primadone Kraljeve Opere v Rimu. Cene od 60 lir navzdol.

*

G. Puccini: »Madame Butterfly«. Opera v treh dejanjih. Osebe: Butterfly — Heybalova, Suzuki — Golobova, Kate — Stritarjeva, Pinkerton — Lipušček, Sharpless — Popov, Goro — Sladoljev, Yamadori — Dolničar, bonec — Lupša, komisar — Gregorin, uradnik — Škabar, Co-co-sanina mati — Škrjančeva. Dirigent: D. Žebre; režiser: C. Debevec; zborovodja: R. Simoniti; scenograf: A. Foriga.

Gostovanje Mafalde Favero. Pevka je ena izmed najslovitejših italijanskih primadon. V Ljubljani bo nastopila prvič v torek, 18. t. m., kot **Mimi v »La Boheme«,** v četrtek pa v naslovni partiji v **»Madame Butterfly«.** Opozarjamo na gostovanje te odlične umetnice. Veljale bodo cene od 60 L navzdol. Predprodaja vstopnic za obe predstavi je od danes, nedelja, od pol 11. ure dalje v Operi.

HARMONIKE

V NAJNOVEJŠI MODERNI IZDELAVI V VELIKI IZBIRI — DOBITE PO NAJNIŽJIH CENAH PRI TVRDKI

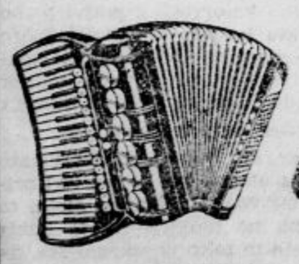

Everest Prešernova ulica 44

OGLED NEOBVEZEN., — ZAHTEVAJTE CENIK — HARMONIKE, GRAMOFONI, GRAMOFONSKE PLOŠČE I. T. D.

LEPOTNA PENA

SAXO BELL

pospešuje krvni obtok v koži

Vzpodbuja živahnejše delovanje kožnega tkiva

Saxobell

Vas bo pomladil

Dobi se v drogerijah in parfumerijah

K pravemu krščanstvu kliče naš sociolog

Kako rešuje vprašanje božjega kraljestva na zemlji od življenjske strani dr. A. Gosar v svoji novi knjigi „Eden je Gospod“

Dr. Andreja Gosarja kot enega naših najbolj znanih in cenjenih sociologov bi lahko prištevali tudi med praktične filozofe; njegova predavanja pred leti — ki so bila pozneje združena v obsežno knjigo — so budila veliko zanimanje tudi v širši javnosti. Dr. Gosar je iskal novi, boljši socialni red in njegova sociološka dela vsebujejo marsikatero izvirno misel. Zdi se, da je njegovo najnovejše delo sinteza njegovih razmišljanj o boljšem socialnem redu ter da je v njem našel odgovor na zadnja vprašanja; boljši, novi socialni red bi naj bilo božje kraljestvo na zemlji. V knjigi, ki je nedavno izšla pod naslovom »Eden je bil Gospod« (osmerka, 175 strani, založila Nova založba) rešuje vprašanje božjega kraljestva na zemlji »s praktične, življenjske strani«.

Najbridkejši časi — najbolj božji

V predgovoru svojega dela pravi pisec, da se mu je zamisel vprašanja božjega kraljestva na zemlji, obdelanega praktično, porodila ob kongresu Kristusa Kralja ter da je zdaj skušal uresničiti ta načrt. Zakaj prav zdaj? Pravi, da v urejenih razmerah v udobnem samozadovoljstvu pozabljamo na svoj pravi življenjski namen. »Zdi se, kakor da je Bog ustvaril svet namenoma tako, da ga ljudje ne znajo in ne morejo sami prav urediti; sicer bi nanj le še laže pozabili. Tako se pa vedno znova dogaja, da so prav najbridkejši časi tudi najbolj božji, da najbolj naravnavajo ljudi k njihovemu pravemu smotru k Bogu. Zato bi bilo škoda, če bi šli slepi skozi te dneve preizkušnje, ne da bi se prav zavedali, kaj pomenijo za vsakega izmed nas in za vso človeško družbo«.

Brez zanesljivega življenjskega vodila

V uvodu pravi pisec, da celo od Kristusovega časa, ko je stari poganski kulturni svet v Evropi zorel ter se polagoma nagibal k zatonu, ni bilo do dandanes nobene tako izrazite prehodne dobe, kakršna je naša. Današnji človek preživlja veliko duhovno stisko, kar se kaže predvsem v tem, da moderni človek pogreša zanesljivega življenjskega vodila, češ, velika večina ljudi dandanes se nikdar ne potrudi, da bi se dokopala do jasnega, zaokroženega življenjskega nazora. Nestalni in nezreli so, tako da se »danes vnemajo za strogo razumsko pojmovanje življenja, njegovih nalog in vprašanj ter odklanjajo vsako pomoč vere, jutri se pa slepo oklepajo najbolj zmedenih, razumsko popolnoma nespremljivih nazorov«. Še bolj očitna od duhovne stiske je dandanes materialna. Tudi v rednih razmerah našega časa živi mnogo ljudi v slabih gmotnih razmerah — primer nezaposlenih množic po prvi svetovni vojni, med gospodarsko krizo. Pisec pravi, da je tudi dandanes silno mnogo bede, mnogo več, kakor mislimo, in da je zavest krivične bede in pomanjkanja zdaj še toliko bolj živa in pekoča, ker si ljudje sami po večini niti ne morejo pomagati. Klic po novem družabnem redu, pravi dr. Gosar, je dandanes tako splošen in živ kakor še ni bil nikdar prej. Pri teh velikih stiskah današnjega časa je treba upoštevati še stisko človekove osebnosti. Pisec ugotavlja, da se v današnjih razmerah »lahko zares dobro počuti in zadovoljno živi predvsem le individualna ničla, povprečen ali celo podpovprečen človek brez izrazitih individualnih sposobnosti ...« V današnji družbi se torej razen duhovnih in gmotnih stisk pojavlja še tragično nasprotje med človekom posameznikom in družbo. To neskladje je eden glavnih vzrokov razrvanosti današnjega življenja.

Kje najdemo rešitev?

Pisec pravi, da bi bilo povsem napačno, če bi se vdajali dandanes sicer močno razširjenemu, a v jedru zmotnemu mnenju, da je rešitev odvisna predvsem od vnanjih reform, čeprav je nujno potrebno, da se današnja družba temeljito presnuje, kajti »brez globoko segajoče družabne preureditve bi velik del ljudi tudi v bodoče nujno pogrešal najvažnejših vnanjih, zlasti materialnih in socialnih pogojev za človeka dostojno in zadovoljivo življenje.« Toda naš sociolog misli, da bi tudi najboljša preureditev družbe sama na sebi ne osrečila dovolj ljudi in jih rešila vseh stisk; današnji rod se bo rešil iz sedanjih življenjskih stisk, pravi pisec, edino, če bomo skušali vsak sam pri sebi dobro izpolniti svojo življenjsko nalogo. Tako prihaja pisec do ugotovitve, da se človekova usoda ne konča že na zemlji ter da je naš glavni smoter v onostranstvu in vprašanj raznih stisk na zemlji zgolj tostransko sploh ni mogoče rešiti. Kaj moramo storiti, nam zadovoljivo odgovori le krščanski življenjski nazor.

Božje kraljestvo na zemlji

Po tem uvodu pisec načne neposredno vprašanje božjega kraljestva na zemlji in razloži, da se nam njegov smisel »najbolj jasno razkrije v zvezi, v kateri nas je Kristus sam učil moliti zanj: »Pridi k nam tvoje kraljestvo.« Božje kraljestvo na zemlji pa »ni navadno zemsko ali svetno kraljestvo«, kar pisec dokazuje z besedami evangelija. Pravi, da Kristus ni prišel na svet, da bi ga vnanje preuredil in preosnoval; prišel je sicer kot Mesija, toda ne kot politični voditelj in osvoboditelj Judov temveč kot duhovni Odrešenik vsega človeškega rodu. Kristusovo kraljestvo je torej vzvišeno nad vsemi družabnimi razmerami. Piscu se zdi značilno, da je bil Kristus brezbrižen do suženjstva, »tega največjega in najbolj bolečega socialnega problema tedanje dobe in čeprav bi si brez zadovoljive rešitve tega vprašanja tedaj količkaj človeškega, kaj še zares krščanskega družabnega reda niti ne mogli misliti, se Kristus tega problema niti z besedo ni dotaknil«. Vnanji red, naglaša pisec, se Kristusovega kraljestva ne tiče, »zanj je zares važna le notranja, duhovna urejenost in tej ustrezajoče življenje ljudi«. Vendar ne smemo misliti, pravi sociolog, če je naglasil duhovno stran božjega kraljestva na zemlji, da je s tem utesnjen obseg Kristusovega kraljestva, ki obsega prav zato, ker ni navadna posvetna oblast, »vse notranje in vnanje, duhovno in telesno življenje, skratka, **ves duhovni in tvarni svet**«.

Življenjsko vodilo

Smisel življenja je preresen, pravi pisec, »da bi smeli tavati po nezanesljivih potih, ki nam jih kaže naš razum in ki nas po njih vodi naša slabotna volja. Vsem, prav v vsem je potrebna v življenju zvezda vodnica božjih naukov ...« V božjih zapovedih vidi pisec tudi najpomembnejša načela človeškega sožitja ter pravi, da najdemo v desetih zapovedih izrazito socialna življenjska pravila. Razen tega pa je postavil Kristus »najvišje in najpopolnejše načelo človeškega sožitja« v zapovedi: Ljubi svojega bližnjega kakor sam sebe! — Navedel je nekaj primerov, ki kažejo, da nas sam razum ne varuje pred najbolj usodnimi zablodami in ugotavlja, da »se je moderni svet, zanašajoč se na znanost in napredek, tako silno odtujil Bogu in njegovemu kraljestvu, da se ... vedno znova vrača na stopnjo nekdanjih poganskih narodov in njihovih zablod«. Še bolj potrebno se zdi sociologu, da postanejo božji nauki in zapovedi vodilo v javnem kakor zasebnem življenju. Božje kraljestvo bi se naj razširilo »na vse javno delovanje in življenje ljudi, posameznikov kakor tudi ... pretežno naravnih družabnih skupin in umetnih organizacij, n. pr.: stanov, občin, narodov, držav, političnih strank, raznih družb ...« Prihaja do zaključka, »da je pravi krščanski življenjski nazor kljub dozdevnemu individualizmu v resnici močno »kolektivistično«, gotovo bolj kakor smo vajeni misliti« in »je ideja božjega kraljestva na zemlji v svojem naglobljem pomenu za naš čas še prav posebno sodobna ... reči smemo, da bo problem moderne kolektivizacije življenja postal šele tedaj zares znosno rešljiv, ko se bo moderni rod tako poglobil v bistvo krščanstva, da bo postal sposoben uspešno delati za uresničenje božjega kraljestva na zemlji.«

Osnove božjega kraljestva na zemlji

V tretjem delu svoje knjige razpravlja pisec o temeljih božjega kraljestva na zemlji in naslanja svoje misli na evangelij, vendar pove marsikaj tako s svojimi besedami, da stare resnice zableste v novi luči. Z zanimanjem bo najbrž marsikdo prečital zlasti odstavke, kako pisec kliče k pravemu krščanstvu, ko govori o ljubezni do bližnjega in njenih nalogah. Pravi, da je dejanska ljubezen do bližnjega glavni temelj za uresničenje božjega kraljestva na zemlji. »Brez dejavne ljubezni do bližnjega v vsem zasebnem in javnem življenju bi bilo vse govorjenje o ljubezni do Boga zlagano in vsaka misel na uresničenje božjega kraljestva na zemlji jalova.« Ko pa govori o posebnih dolžnostih ljubezni do bližnjega v modernem življenju, predvsem omenja posebne dolžnosti modernih podjetnikov do njihovih delavcev in nameščencev. Opominja na dolžnost ljubezni do bližnjega tudi lastnike in upravitelje velikih, pomembnih produkcijskih sredstev in pravi: »Če je prepovedano kogar koli v malem oškodovati, potem je še neprimerno večji greh, če razpolaga kdo z velikim, za celoto važnimi produkcijskimi in pridobitnimi sredstvi zgolj po svojih zasebnih pridobitnih vidikih in tako korist, ki bi je morala biti deležna celota, sebi pridrži. Še hujše je in še večji greh je, če kdo z velikanskimi vsotami kapitala ki niti ni njegov, lahkomiselno in tvegavo gospodari ter tako oropa Bog ve koliko ljudi njihovih prihrankov in jih s tem pahne v nesrečo ali pa mora zaradi tega celota prevzeti nase velika, včasih komaj zmogljiva bremena.« Dalje pravi drugje: »da ne more v okviru celotnega narodnega gospodarstva nihče zase kaj več potrošiti, ne da bi bili zaradi tega drugi kakor koli prikrajšani. Živimo pač vsi iz ene in iste skupne sklede in kdor zajame iz nje več kakor je sam v tej ali oni obliki vanjo prispeval, živi nujno na račun drugih ljudi.« Pisec misli, da je v naši dobi zelo resna in pomembna dolžnost ljubezni do bližnjega, da se vsi, »ki se zavedajo hudih socialnih krivic v današnjem modernem življenju, morajo zares zavzeti in, če treba, se tudi odločno postaviti v boj za uvedbo potrebnih socialnih reform in ustanov.«

Za razširjenje in utrditev božjega kraljestva na zemlji

V zadnjem delu govori pisec o delu za razširjenje in utrditev božjega kraljestva na zemlji v naši dobi. Predvsem pobija napačno pojmovanje o božjem kraljestvu na zemlji in obsoja, da si je v prejšnjih dobah svetna oblast podjarmila vero — z besedami Pija XI. v njegovi okrožnici Quas primas. Pisec prihaja do zaključka, da pravo, zares pristno krščansko življenje ni bilo nikdar bistveno odvisno od svetne moči in oblasti ter da ni nikdar iz nje raslo, ampak je le prevečkrat ob nji hromelo in hiralo. Prav zaradi tega ne vidi potrebe, da bi morala biti Cerkev močna svetna oblast, če bi se naj v življenju uveljavila krščanska načela. Opozarja celo na nevarnost »preveč svetne zamisli o božjem kraljestvu v naši dobi«. Dalje zagovarja brezpogojno pravičnost in resničnost v današnjem življenju kot temelj božjega kraljestva na zemlji ter obsoja propagando. Obsoja pa tudi materializem in mamonizem v modernem življenju, ki sta zajela tudi mnoge katoličane ter kaže na zle posledice materializma naše dobe. Končno kliče k intenzivnemu socialnemu delu v duhu krščanske ljubezni in pravi, da »bo vprašanje pravega socialnega reda in primerne preskrbe ljudi z vsem, kar jim je potrebno za človeka dostojno in stanu primerno življenje, ostalo vse čase važno in aktualno«. — V sklepnih mislih je pisec še poudaril nekatere glavne misli razprave, ki je živ klic, naj bi se vrnili k pravemu krščanstvu, odnosno se poglobili vanj, da bi bili kristjani tudi na znotraj in ne na zunaj.

Mesto vrtov — nekdaj in zdaj

Zelena Ljubljana in njene vrtnarske tradicije — Zanimivi Cojzovi vrtovi

Pod pojmom »vrtno mesto« si mislimo povsem določne vrste kraj; to je urbanistični izraz: vrtno mesto je zidano ter urejeno po nekem splošnem načrtu. Ljubljana kot vrtno mesto pa seveda ni nastajala po načrtu in načelih sodobnega urbanizma. Nastala je vrtno mesto bolj po svojem naravnem razvoju kakor po posebnih prizadevanjih. Menda je prav v tem sreča za naše mesto, da je raslo tako čudovito neurejeno, brez jasnih stremljenj in spoznanj o prihodnosti, kajti, če bi nastajale četrti druga za drugo — ne vse hkrati — v nekem redu, ko bi zidali na manjši površini, bi najbrž mnogo bolj varčevali z zemljišči. Razvoj Ljubljane po prvi svetovni vojni nedvomno ni bil gospodaren, ko so neprestano nastajale nove četrti že daleč zunaj prejšnjih mestnih mej ter se je zelo podaljševalo cestno in kanalsko omrežje, pa tudi vodovodne cevi, elektrovodi itd. Veliko mestno obrobje je bilo — in je še — slabo poseljeno, a mesto mora tudi tam vzdrževati ceste, polagati plinovode, kanalizirati hiše, napeljevati elektrovode — čeprav dohodki hiš, ki so jim te pridobitve namenjene, ne odtehtajo stroškov.

Kakšno je pravo vrtno mesto

Ljubljana bi se lahko stisnila na mnogo manjši površini, kar bi bilo tudi v gospodarskem pogledu mnogo ugodnejše. Takšna mesta se še ne morejo šteti med res velika in zato tudi ni tako velike potrebe, da dobe posebno veliko zeleno površino. Mnoga velika mesta imajo, v odstotkih izraženo, mnogo manjšo zeleno površino kakor Ljubljana, a nekatera kljub temu ne pogrešajo parkov, vode in sončnih ter zračnih trgov. Ljubljana si pa lahko privošči izredno razkošje, da je po svoji izredno veliki zelni površini letoviško mesto, a brez letoviščarjev. Pravo vrtno mesto je v splošnem urejeno, zidano po večini v enotnem sistemu in po dobro premišljenem načrtu. Zelena površina je razdeljena med ulice in hiše tako, da ima sleherna hiša dovolj zraka in sonca. Večji promet je izločen iz stanovanjskih četrti. Hiše se ne vrste strnjeno ob cestah, temveč so med njimi presledki vrtov in parkov. Ob hišah niso vrtovi zaradi posebnih »praktičnih« potreb; razumljivo je, da ti vrtovi niso »vojni«, temveč je njihov glavni namen, da ima mesto dovolj zraka, sonca in zelenja. Drevje in rastlinstvo je čistilnik zraka, torej mestna pljuča. Če je veliko naselje stisnjeno na mali površini, je »kapaciteta« narave preveč izkoriščena — to se pravi, mesto ne prejema dovolj svežega zraka in njegovo ozračje je prenasičeno z dimom in prahom. Čim bolj je človek odtrgan od narave, tem bolj čuti hude posledice — v duševni neuravnovešenosti, pešanju življenjske sile in ljubezni do življenja ter udejstvovanja. Sinovi meščanov, ki so povsem obrnili hrbet naravi, so izrojenci. Da se prebivalci velikih mest naglo izrajajo, dokazujejo demografska poročila; mnoga mesta bi morala prej ali slej izumreti, če bi ne imela pritoka sveže, zdrave krvi s podeželja; tu in tam umrljivost meščanov presega število rojstev. Zato klic, naj bi zidali vrtna mesta, ni le moda in vrtnih mest niso izumili zgolj arhitekti v stremljenju za lepotnimi učinki.

Naši veliki vrtovi

Ljubljana ima tudi dandanes nekaj velikih vrtov, da bi že zaradi njih zaslužila ime vrtnega mesta. Najlepši so seveda mestni nasadi. Mestno vrtnarstvo oskrbuje glede na število prebivalstva zelo velike vrtove. Dandanes imajo ti vrtovi velik gospodarski in socialni pomen; na teh vrtovih pridelajo mnogo povrtnine, da z njimi zalagajo mestne socialne zavode. Toda mestni vrtovi imajo velik pomen tudi za pospeševanje zelenjadarstva v mestu, posebno na Barju. Izkušnje mestnih vrtnarjev so mnogo koristile zasebnikom v teh časih. Mestno vrtnarstvo je pridelalo letos tudi izredno mnogo zelenjadnih sadik, posebno paradižnikovih. — Ljubljana dandanes nima več posebno velikih zasebnih vrtov, kakršne je imela prejšnja stoletja; veliki plemiški vrtovi so pozabljeni. Od velikih samostanskih vrtov so le še ostanki. Nunski vrt se je zelo zmanjšal pred leti. Zdaj ga niti ni mogoče mnogo več zmanjšati, česar tudi ne zagovarjamo, saj je prav, da ostane zelena površina vrta združena z Muzejskim trgom. Tu je lep prehod med mestom in nezazidano zeleno mestno površino, med Tivolijem. Tudi frančiškanski vrt ni več velik. Vrtovi vrtnarjev so se tudi že umaknili na rob mesta. Celo vrtovi mestnega vrtnarstva so zdaj tudi bolj oddaljeni od mestnega središča; v Tivoliju bodo sčasom opuščeni in zdaj že nekaj let obdelujejo zemljo na bivšem Kollmanovem zemljišču pod Rožnikom.

Ljubljanski zahod

Ljubljana se je širila na vse strani skoraj nezadržano, a poplava mestnega človja se ni mogla razliti na zeleno vznožje Tivolija, tako da tu zelena površina sega najgloblje v mestno središče. Ljubljanski zahod je zaradi tega najlepši. Vabljiv je še tem bolj, ker se blizu ni naselila industrija — izjema je pivovarna Union — tako da svežega zraka ne kvari dim. Železnica, ki loči mesto od Tivolija, je dandanes »naravna« meja med zeleno in nezazidano površino. Vedno se pa še pozna, da je zelena površina od zahoda prejšnje čase, dokler še ni bilo železnice, segala še globlje proti sedanjemu središču. Na zahodni strani Šelenburgove ulice so še v prejšnjem stoletju prevladovali vrtovi. Ulice tu niso še tako stare kakor se zdi. Tudi mlajši rod se še spominja, da je bila Ulica 3. maja bolje zazidana šele po prvi svetovni vojni. Najbrž ne bo zelena površina povsem uničena na vzhodni strani Šelenburgove ulice in Gradišča tudi v prihodnosti, vendar, žal, ni enotnosti v stavbnih sistemih in marsikje zidajo strnjeno, kjer bi morda kazalo, da bi zidovje obkrožali vrtovi. Tako nastajajo ob Igriški ulici veliki stavbni bloki in prav tako ni pravega kompromisa na Erjavčevi cesti: na eni strani se vrste same vile, na drugi se pa stiskajo nepretrgano tu in tam večje hiše.

Na tleh Cojzovih vrtov

Nečavno smo opozorili na dognanja naših zgodovinarjev o Cojzovih vrtovih v Ljubljani ter povedali, kaj je odkril dr. R. Andrejka; veliki Cojzovi vrtovi, ki so zlasti sloveli ob koncu 18. stoletja, so bili na zahodni strani Gradišča. Bili so zelo veliki. Ko jih je Cojz uredil, jih je odprl tudi občinstvu, tako da je bilo tam največje in najlepše ljubljansko sprehajališče. To je bil »Tivoli« Ljubljane ob prehodu 18./19. stoletja. Na Cojzove vrtove nas spominja še nekdanja pristava, dve pritlični poslopji ob Erjavčevi cesti, pri Bahovčevi vili. Kraj nekdanjih Cojzovih vrtov zdaj preprezajo ulice in sezidanih je že mnogo hiš, tako da je prvotni značaj povsem zabrisan. Kljub temu je pa ostalo nekaj vrzeli ter manjših zelenih površin. Ob posameznih hišah so še vrtovi, n. pr. ob Gregorčičevi ulici. Na oglu Gregorčičeve in Igriške ulice je večji vrt poklicnega vrtnarja. Na zahodni strani dramskega gledališča ob Igriški ulici je bil v prejšnjem stoletju velik vrt Herzmanskega, ki se je pozneje preselil ob Večno pot.

Kakšen je bil Cojzov vrt

Žiga Cojz je kupil zemljišče z velikim drevoredom, ki je držal vzdolž vsega vrta in se nadaljeval tudi čez Rimsko cesto ob Lepem potu skoraj do Kolezije, 1. oktobra 1785. od grofa Maksa Lecpolda Lamberga. Lamberg je bil tedaj lastnik »Cekinovega« gradu. Cojz je plačal za zemljišče 3187.3 fl. Cojz je zemljišče preuredil v krasen vrt. Vrtnarji so zasadili številna najžlahtnejša domača in eksotična drevesa, grmičevje, uredili poti in drevorede, vodomete itd. Vedeti pa moramo, da je bil to prav za prav botanični vrt, kajti brat Žige Cojza Karol je bil botanik ter je zbiral eksotične rastline in vrtnaril znanstveno. Iz licitacijskega oglasa l. 1817, ko je bil vrt naprodaj, je razvidno, da je bilo na vrtu zasajenih nad 2500 dreves, med njimi 400 eksotičnih, nad 1000 domačih in 1000 sadnih dreves. Razen tega je bilo še okrog 800 drugih vrtnih rastlin in grmičevja. Na vrtu je bil tudi rastlinjak. Razen tega so vrtnarji gojili rastline v toplih gredah. Menda so imeli tudi drevesnico. Že iz tega lahko sprevidimo da je bil Cojzov vrt ne le velik, temveč tudi lep ter v resnici ljubljanska posebnost, ki se je z njo mesto lahko ponašalo pred odličnimi gosti. Toda Ljubljana je te lepe nasade kmalu izgubila. Med francoskimi vojnami je Cojz obubožal in leta 1817 je moral prodati vrt. Istega leta 2. oktobra je vrt kupil žitni trgovec Josip Seunig, in sicer za 10.801 fl. Cojz je dal odstraniti samo eksotična drevesa in sicer okrog 400 dreves. Novi lastnik je hotel uporabljati zemljišče sam in meščani so izgubili lepa sprehajališča. Seunig je odpravil vse, kar je služilo javnemu parku in spremenil vrt v travnik in sadovnjak. Od nekdanjih lepot in posebnosti se je ohranila precej dolgo med starimi drevesi agava, ki je bila baje razen agave na Soneku pri Igu edina na tedanjem Kranjskem. — Po smrti J. Seuniga je vrt podedoval mlajši Seunigov sin Vincenc l. 1848, po njem pa njegove hčerke. L. 1890 je Stavbna družba pokupila večino zemljišča, in sicer 4 orale in 858 kvadratnih sežnjev, za 29.000 fl. Stavbna družba je potem, l. 1891, odprla čez vrt Erjavčevo cesto. Gregorčičeva ulica je bila odprta l. 1898, ko so zidali vladno palačo.

Vojna tehnika v živalskem svetu

Afriški jež obstreljuje svoje sovražnike z ostrimi bodicami

Mnoge živali nam dokazujejo, da igra vojna tehnika ki se je je človek posluževal že v najstarejših časih in ki se še vedno razvija in izpopolnjuje, tudi v živalskem svetu važno vlogo. Pri tem nam sploh ni treba misliti na najenostavnejše živalsko obrambno in napadalno orožje, kakor so zobje, kremplji, tipalke ali rogovi. Vse to orožje uporabljajo živali samo v neposrednem spopadu s svojimi sovražniki. Poleg tega pa pozna živalski svet še mnoga druga bojna sredstva, učinkujoča na večje razdalje.

V avstralskih vodah živi ribica ki strelja z vodnimi kapljami. Zato ji pravijo »strelska ribica«. Vodne kapljice odnosno drobne curke meče na žuželke sedeče na vodnih rastlinah nad gladino morja. Učinek obstreljevanja z vodo je presenetljiv. Ribica je izvrsten strelec. Redko se pripeti, da bi svoj cilj zgrešila. Zadeta žuželka pade v vodo in ribica jo brž pohrusta.

Že najnižje vrste živih bitij, moluski in vodni črvi, uporabljajo neke vrste bojno tehniko, da pretentajo svoje žrtve. S premikanjem svojih tipalk povzročajo rahlo valovanje in voda jim prinaša drobne žuželke neposredno pred požiralnike. Brez tega pomožnega sredstva bi si moluski, ki so skoraj nepremični, sploh ne mogli preskrbovati hrane.

Neke vrste metalec min je veliki afriški jež. Njegov telo je pokrito z oklepom iz trdih, ostrih bodic. Krčenje njegovih mišic povsem ustreza mehaničnemu procesu metalne naprave. Jež meče na sovražnika bodice da ga rani. V Mehiki pa živi kuščar, ki brizga iz sebe kri in se tako brani. V tem pogledu je dobro znan tudi smrduh, ki brizga proti svojemu sovražniku tako smrdljivo tekočino, da beže pred njo celo ljudje. Še nevarnejša je afriški kobri sorodna brizgajoča kača, ki se brani s strupeno tekočino. Če le more, jo vbrizgne svojemu sovražniku v oči.

Živalski svet pozna tudi maskiranje, kakršnega se poslužujejo ljudje med vojno. To je živalska mimikrija. Mnoge živali so za svojo okolico sploh nevidne in celo zatemnitev poznajo živali. Sepa se zakrije s črno tekočino, čim ji preti nevarnost. Potem pa preide s tem večjo srditostjo sama v napad in presenetí sovražnika, ki je ne vidi.

Karlova univerza v Pragi

Nemška Karlova univerza v Pragi, najstarejša nemška univerza vobče, se je med sedanjo vojno lepo razvila. Posebno velik napredek se pa kaže pri nemški tehniški visoki šoli. Oba učna zavoda sta bila v pogledu uprave in učnega načrta izenačena z drugimi visokimi šolami v Nemčiji. Največje izpremembe so nastale na pravni in državoznanski fakulteti po otvoritvi gospodarsko znanstvenega študijskega letnika v letu 1939. Juridične študije so se izpremenile v toliko, da se državni izpiti ne vrše več na fakulteti, temveč v izpitnih uradih višjega deželnega sodišča v Pragi in Litomercih. Za promocijo sta potrebna zdaj disertacija in poseben rigoroz. Juridična fakulteta ima zdaj 316 slušateljev in je po njih številu ena najmočnejših v Nemčiji.

Medicinska fakulteta je bila tudi preurejena in izpopolnjena. Dobila je več novih posvetovalnih moči za vojaške zadeve. Na filozofski fakulteti se je povečalo število rednih profesorjev od 31 na 39. Ta fakulteta je dobila dve novi stolici, in sicer eno za novinstvo, drugo pa za slovanski narodopis. Na nemški tehniški visoki šoli sta bili združeni fakulteti za agrikulturo in gradbeno inženirstvo v novo fakulteto za stavbarstvo, ki ima strokovne oddelke za arhitekturo, gradbeno inženirstvo in meroznanstvo.

Nemško stavbarstvo na razstavi

Istanbulski župan je oni dan otvoril v prisotnosti diplomatskega zbora in predstavnikov oblasti razstavo sodobnega nemškega stavbarstva. Nemški poslanik von Papen je v svojem govoru naglašal stavbarsko preteklost Istanbula in bližajočo se 500 letnico zasedbe mesta po Turkih. Naglašal je tudi kako srečni so Turki, da lahko žive v miru. Dalje je omenjal nemško-turško prijateljstvo. Razstava priča o nemškem zanimanju za razvoj Turčije. Med Nemčijo in Turčijo je dejal von Papen ni bilo nikoli nasprotstev, pač pa mnogo skupnih idej. Močna in procvitajoča Turčija je potrebna za ravnotežje in razvoj starega sveta, kakor je močna Nemčija sredi Evrope za zgodovinsko poslanstvo zapadne civilizacije. Najbolj vroča želja Nemčije je, da bi Turčija nadaljevala svoje mirno obnovitveno delo.

„Gospod transformator“

V češkem okrajnem mestu Piseku si pripovedujejo ljudje zabavno zgodbo. Okrajna oblast je poslala občinskemu uradu neke podeželske občine dopis, v katerem mu je sporočila, da dobi dotična občina transformator, da bo pa morala sama poskrbeti za njegovo namestitev. Od občine je prišel odgovor, da bo »gospod transformator« stanoval pri podžupanu kjer imajo na razpolago lepo sobo, hrano bo pa imel pri županu samem, kjer je njegova žena boljša kuharica kakor podžupanova gospa.

Čudna pipa

Kirgizi, nomadski narod živeč na področju Kaspiškega morja, ne poznajo cigaret, cigar ali pip. In vendar so moški in ženske navdušeni kadilci. Da bi mogli zadostiti svoji kadilski strasti, so si izmislili Kirgizi svojevrstno »pipo«. Poiščejo namreč kraj, kjer je zemlja gosta, precej vlažna in zraku nedostopna. Tam izkopljejo precej veliko luknjo in pazijo, da je zemlja okrog trdna, da dim ne more uhajati skozi luknjice. Potem pa natresejo v luknjo tobaka. Moški in ženske se oborože s precej dolgimi cevkami odnosno slamicami, ki si jih poiščejo kar na prostem. Končno posedejo okrog te čudne pipe in začno kaditi.

Valutni načrti

Kmalu potem, ko je prof. Keynes izdelal valutni načrt je Morgenthauov izvedenec za valutna vprašanja Harry White izdelal podoben načrt tudi za Ameriko. Oba načrta se nanašata na povojne čase. Zdaj se je pa odločila tudi nizozemska vlada v Londonu za valutni načrt, ker se pripravlja medzavezniška valutna konferenca, na kateri bodo vsi valutni načrti predloženi. Nizozemski načrt bo pripravil bivši predsednik banke za mednarodno plačilno izravnavo v Baslu prof. U. Beyen. Prvotno je sklical Washington valutno konferenco za konec aprila v Hot Springs v državi Arkansas, pozneje je morala biti pa konferenca preložena, ker povabljene vlade v tako kratkem času niso mogle proučiti ameriškega valutnega načrta.

Ženske med seboj

— Tvojega moža zelo dobro poznam — to je moj bivši.

— Kaj mi to pripoveduješ! Mar misliš, da mi ni jasno, da ne morem najti moškega, ki ni tvoj bivši?

*

— Prejšnjo nedeljo sem se sprla z Mirkom in ko sta se pobotala, sva zasadila v spomin na ta dan na vrtu drevesce — pripoveduje mlada žena svoji materi.

— Pametno sta storila. Če bi bila jaz po vsakem prepiru z možem zasadila eno drevesce, bi imela zdaj že velik gozd.

*

— Kakšno presenečenje si pripravila možu za god?

— Dovolila sem mu malo voziti se v njegovem avtomobilu.

*

— Včeraj sem se seznanila z mladeničem, ki še nikoli ni poljubil ženske.

— Ali bi mi ga hotela predstaviti? Zelo rada bi videla, kakšen je tak mladenič.

— E, draga moja, zdaj je že prepozno.

*

— Nisem mislila, da bom našla v svojem zakonu to, kar sem našla.

— Ti si še dobro odrezala, ker si vsaj nekaj našla. Jaz pa sploh nisem našla tistega, kar sem iskala.

*

— Pomisli — pripoveduje priletna in bogata žena svoji prijateljici, — pomisli, moj mož je dva dni po najini poroki zadel glavni dobitek v loteriji.

— Ta ima pa res srečo — je pravila prijateljica malo pozneje svoji prijateljici. — Če bi bil njen mož zadel dobitek samo dva dni prej, bi bila gotovo ostala brez njega.

VOLNA, BOMBAŽ,
NOGAVICE, ROKAVICE,
PLETENINE

KARL PRELOG

NA DEBELO!
GOSPOSKA ULICA ŠTEV. 1—3
Telefon 26-78
NA DROBNO!
STARI TRG 12, ŽIDOVSKA 2-4
BLEIWEISOVA 22 - TEL. 27-78

Stavbna delavnost pred 50 leti

Ljubljana je tedaj dobila mnogo lepih poslopij, med njimi tudi operno gledališče

Zgodovina mesta je zapisana v njegovih poslopjih, a ni je tako lahko čitati, četudi dobro poznamo stavbne sloge. Rast mesta ni vselej »organska« — kakor se pravi — naravna, brez vsakih skokov in neenotnosti. Enakomerno in kolikor toliko v enotnem slogu zrase lahko mesto le s kratko zgodovino, mesto, ki prav za prav nima nobenega sloga. Takšna mesta so začeli ustanavljati po svetu tu v novejšem času — mesta po načrtu. Poznajo jih n. pr. v Ameriki in morda še kje. Kraj se je razvil naglo in med posamenzimi poslopji ni starostne razlike.

Neenotna Ljubljana

Ljubljana je pa neenotna, ker ni le eno samo telo; sestavljena je iz številnih okrajev in predmestij, ki ima skoraj vsako svojo posebno zgodovino, svoj značaj in slog. Tudi stara Ljubljana, čeprav jo imenujemo baročno, žal, ni tako enotna kakor bi želeli. Med stare baročne hiše, dvorce in palače so se vrinila mlajša poslopja, ki jih pogosto ni mogoče tako lahko slogovno opredeliti. Še bolj neenotna je Ljubljana na meji starega mesta, kjer starejše hiše prehajajo sunkovito v moderne palače in v »novo stvarnost«. Mirnega prehoda ni skoraj nikjer. Zaradi tega so se pojavljale tu in tam pri regulacijskih delih težave, n. pr. na Marijinem trgu, ki je sam na sebi precej ponesrečen kompromis med stavbnimi slogi in raznimi okusi.

Številne dobe v razvoju mesta

Glede na to, da se je Ljubljana razvijala časovno zelo neenotno, vendar ni tako grda; Ljubljančanom samim je najdražja prav takšna, kakršna je, in na nove pridobitve, čeprav navadno pomenijo polepšanje, se dolgo ne navadimo. Glavne dobe v stavbnem razvoju mesta bi lahko precej hitro določili, a glavne stopnje so zabrisane po številnih poznejših manjših preureditvah, ki sicer same na sebi niso pomembne. Meje stare Ljubljane, srednjeveškega mesta z njegovim obzidjem, ne moremo več prepoznati skoraj nikjer, čeprav je nekaj sledov obzidja še ostalo, n pr. v Vegovi ulici in ob Krekovem trgu. Čeprav ta delitev ni povsem točna, vendar bi bila kolikor toliko zadovoljiva: srednjeveška Ljubljana do podiranja obzidja; Ljubljana pred potresom; po potresu do konca prve svetovne vojne in »moderna« Ljubljana. Vmes bi lahko uvrstili številne male dobe, ko se je stavbna sezona od časa do časa bolj razživela in ko je bilo sezidanih več poslopij, ki dajejo mestu še zdaj svoj značaj v posameznih četrtih. Ena takšnih krajših dob je bila tik pred potresom, pred 50 leti, ko je Ljubljana dobila nekatere lepe stavbe, ki jih potres ni razrušil in ki še zdaj krase mesto.

Stavbe izpred polstoletja

Med značilnimi ljubljanskimi stavbami, ki so bile sezidane pred 50 leti, je najbrž najlepše operno gledališče. V tisti dobi je Ljubljana dobila tudi poštno poslopje. Malo pozneje, že po potresu, so zidali deželno bolnišnico, ker je staro bolnišnico na Ajdovščini porušil potres. Med vsemi stavbami, ki so bile sezidane tik pred potresom, je najbrž najmanj trpelo operno gledališče. Utrpelo je le nekaj neznatnih razpok, ki niso več večje od tistih, ki nastanejo pri mnogih novih poslopij zaradi samega posedanja. Iz tega je pač najlepše razvidno kako dobro je bilo zidano operno gledališče. Ob tej priliki je prav, če se dotaknemo malo zgodovine tega gledališča, že zato, ker stavbo prezidavajo. O preuredivah opernega gledališča smo poročali že nekajkrat obširno.)

Ko je pogorelo staro gledališče

Staro deželno gledališče, ki je bilo na kraju sedanje Filharmonije, je pogorelo l. 1887. Takoj potem je deželni odbor začel razmišljati o zidanju drugega gledališkega poslopja. V starem gledališču so uživali lastniki lož posebne pravice; bili so lastniki v pravem pomenu besede, tako da so morale lože ostati prazne tudi, ko se njihovi lastniki niso udeleževali predstav. Kranjski deželni zbor, ki je sklenil 22. oktobra 1888 zidati gledališče na deželne stroške, je hotel ob tej priliki tudi urediti zasebno pravno vprašanje lastnikov lož. Zato je tudi odbil ponudbo nemškega gledališkega društva, da bi ono zidalo gledališče za 200.000 gld., ako bi dežela plačala polovico stroškov in ako bi mu prepustil odločilni vpliv pri zidanju in upravi ter zajamčil prejšnjim lastnikom lož za 20 let izključno pravico tudi do lož v novem gledališču. Deželni zbor se je hotel končno otresti lastnikov lož in naročil je deželnemu odboru naj izplača dotedanjim lastnikom zavarovalne zneske po 300 gld. Razen tega je deželni odbor prejel nalogo, da preskrbi izdelavo načrtov in proračuna za novo gledališče; stroški bi ne smeli presegati 190 tisoč gld.

Načrti novega gledališča

Izdelavo načrtov so poverili arhitektu Vlad. Walterju iz Celja, deželnemu inž. J. V. Hraskemu in arhitektu A. J. Hrubemu. Načrti so bili gotovi julija 1889. Po tem načrtu bi bilo v novem gledališču prostora za 1000 gledalcev. Gledališka dvorana bi imela 4 nadstropja in 60 lož. Načrt bi bil najbrž sprejet, ko bi stroški za novo stavbo ne bili visoki. Proračunska vsota je znašala 240.000 gld., a, kakor rečeno, ne smela bi presegati 190.000 gld. Prvotni načrt je bil zaradi tega odklonjen in arh. Hrubý in Hrásky sta prejela nalog, naj izdelata drug načrt. Ta načrt je ustrezal. Treba je bilo najti še stavbišče. Končno so se odločil za nakup Mayerjevega dvorca ob tedanji Tržaški cesti, kakor se je imenovala sedanja Cesta Viktorja Emanuela. Okolica je bila še nezazidana. Mesto je prispevalo z nakup 7500 gld., Kranjska hranilnica je pa odštela 20.000 gld.

Stavbna dela

Kmalu po nakupu so bila razpisana stavbna dela. Glavna, zidarska dela so bila oddana G. Tönniesu v Ljubljani za 67.000 gld. Podjetje se je obvezalo, da bo spravilo stavbo pod streho do 1. novembra 1890; če bi pa delo ne bilo do tedaj končano, bi moralo podjetje plačati za vsak nadaljnji dan po 50 gld. odškodnine. Kamnoseška dela so prevzeli Toman, Čamernik in Vodnik za 12.000 gld. Tesarska dela so bila oddana za 5000 gld., kleparska za 5500, dobava železnih nosilcev za 4600, železne konstrukcije strehe in nadstropja za 20.000, in centralna (zračna) kurjava in ventilacija za 5000 gld. Prejšnji lastnik zemljišča je prepustil stavbišče 23. julija 1890, tako da so stavbni delavci lahko začeli kopati temelje 9. avgusta istega leta a 13. avgust aso že zidali temelje. Polaganju temeljnega kamna je bila zelo slovesna. Udeležil se je je deželni glavar (dr. Poklukar) na čelu deželnih odbornikov. Ob tej priliki so vložili v temelje ustanovno listino, stavbne načrte, novce in še »času primerne spise«. Temeljni kamen je vzidan v portalnem stebru na desni. — Stavbna dela niso dovolj hitro napredovala, čeprav jih ni oviralo slabo vreme, in stavba ni bila pod streho do 1. novembra 1890. Deželni zbor je odobril še kredit za nadaljnja dela in spopolnitve. Značilno je, da je deželni zbor odklonil predlog Ivana Hribarja, naj bi uvedli tudi električno razsvetljavo — tako so bili tedaj še nezaupljivi do elektrike. Kranjska hranilnica je potem še prispevala 6000 gld. za dekoracije in razpisana so bila še naslednja dela: mizarska (9000 gld.), ključavničarska (2500), sobno slikarstvo (300), steklarska dela (12.000) pleskarska (1600), pečarska (400), stavbna (konstruktivna) ključavničarska dela (14.500), gledališki podij (1200), električne signalne naprave (800), vodovod (5000), plinske napeljave (7000), glavni lestenec in lestenec v foyerju (1200), kandelabri (3300), kiparska in stukaturska dela, figuralna skupina na slemenu, 4 risaliti, spominska plošča itd. (6000), glavna skupina kipov na portiku in dve podobi (delo kiparja Gangla — 1500), ornamentalno in figuralno umetno slikarstvo (8000), glavni zastor (akadem. slikar A. Liebscher v Pragi — 1500), dekoracije (6000), pohištvo v avditoriju (6000), draperije, odrsko pohištvo, preproge itd. (8000 gld.). Te številke so precej zanimive za tistega, ki zna malo računati.

Gledališče je značilna renesančna stavba, nedvomno eno najlepših ljubljanskih poslopij iz prejšnjega stoletja. Ko so nedavno delali načrte za prezidavo, odnosno povečanje gledališča, so seveda upoštevali stavbni slog, da bi poslopje ne izgubilo svojega značaja in lepote. Posebej krase poslopje kiparska dela, mojstrovine kiparja Gangla, ki je dal med drugim Ljubljani tudi Valvasorjev spomenik. — Na nekatere zanimivosti našega gledališča bomo opozorili še ob prihodnji priliki.

Zanimiva knjiga o orkanih

Kaj pomeni jakost vetra 12? — Odkod izvira izraz orkan?

V založništvu E. S. Mittler & sin v Berlinu je izšla zanimiva knjiga kapitana Schubarta »Praktična veda o orkanih«. Iz nje posnemamo nekaj zanimivih podatkov.

Po tabeli je veter, ki doseže nad 29 m v sekundi, ali 104 km na uro odnosno 56 morskih milj, orkan. To je veter jakosti 12. To je jakost vetra, pri kateri odlete močna jadra iz svojih tečajev. Pogosto je pa veter še mnogo močnejši. V julju 1923, ko je morje vrglo v bližini Montevidea na obalo »Rugio« in še druge parnike, so namerili na observatoriju v Montevideu hitrost vetra 200 km na uro, torej malone dvakrat toliko, kakor je hitrost vetra, čigar jakost označujemo z 12. V tropičnih vrtincih je pa jakost vetra še mnogo večja. Orkan, ki je v oktobru 1924 razdejal zapadni del Kube in postal znan zlasti po parniku »Toledo« kot izsledki, je gotovo imel to jakost vetra. Takrat so zabeležili najnižje stanje barometra, kar ga je bilo kdaj v zapadni Indiji, namreč 688.8 mm in sicer 19. oktobra ob 3.30. Vetromer v La Fe v zapadnem delu Kube je nameril do 92 morskih milj ali 170 km hitrosti na uro. Instrument je bil potem uničen. Toda po opisu opazovalca v La Fe je bil orkan po uničenju instrumenta še močnejši. Če pomislimo, da nastane na hriboviti površini celine močnejše trenje, kakor na vodi, pač lahko domnevamo, da je divjal vihar na morju še z večjo silo. Parnik »Toledo«, ki je zašel okrog 25 morskih milj severno od obale Kube v vzhodnem delu mehiškega zaliva v sredino orkana, je bil težko poškodovan. Krmilo mu je odpovedalo in malo je manjkalo, da se ni potopil.

Tudi to jakost vetra se označuje z 12, ker po Beaufortovi skali višje označbe ni. Ta označba izvira iz časov, ko so po morju plule samo jadrnice in ko je pomenilo 12: Nobeno jadro ne more več kljubovati. Zdaj, ko vozijo po morju večinoma samo parniki, je ta skala izgubila svoj smisel in uporabljamo jo samo še zato, ker ni nobenega vetromera, ki bi na ladji v viharju točno pokazal jakost vetra. Dočim se meri jakost vetra od 0 do 12, se prične pri 12 register brez številk, ki je pa mnogo obsežnejši od vrste 0 do 12. Tako so namerili na mornariški opazovalnici v Guamu leta 1931 154 morskih milj ali 285.2 km na uro, preden se je anemometer razbil. 18. avgusta 1923 so pa namerili v Honkongu 130 morskih milj ali 240.7 km na uro, preden je vihar odnesel vetromer. Jakost vetra 12 navzgor nima nobene meje. Znana so nam samo poročila z ladij, ki so se srečno rešile od strašnih viharjev. Nimamo pa nobenih podatkov o tem, kako besni orkan, ki uniči na morju tudi velike ladje.

Beseda orkan je indijanskega izvora. Španci, ki so se kmalu po odkritju Amerike na Velikih Antilih seznanili s strašnimi nevihtami, so prevzeli od Kalaibov izraz, ki so z njim slednji označevali strašne nevihte, in sami so po njem izoblikovali besedo Hurrycan. Ta izraz je prešel kot hurricane v angleščino in kot orkan v nemščino, pa tudi v druge jezike. Po Lehmann-Nitscheju pa izvor te besede ni karaibski, kakor so jezikoslovci doslej domnevali, temveč izvira od indijanskega plemena Kitske na Guatemali, potomcev plemena Maya. To indijansko pleme je nazivalo boga nevihte Hunrakan, kar pomeni enonogi. V stari Mehiki so poznali takega boga pod imenom Tezcatlitpox, kar je pomenilo sozvezdje Velikega Voza. Samo po sebi se je vsiljevalo vprašanje, kako je s položajem sozvezdja med orkanom. Kmalu so učenjaki dognali, da stoji to sozvezdje v onih širinah sredi julija pred nastopom noči nizko na zapadu, oje obrnjeno navzgor, v začetku oktobra pa vzhaja zjutraj na vzhodu, toda tedaj pokonci, oje obrnjeno navzdol. Mitološko se tolmači ta proces tako, da vrže enonogega Tezcatlipoxa njegov nasprotnik čez glavo navzdol, peklo pa besni in tuli, kar se izraža v orkanu. Končno se pa postavi božanstvo zopet pokonci.

Kliring Nemčija - Švedska

V primeri s celokupno zunanjo trgovino Švedske je bila vrednost izmenjave blaga, urejena pred sedanjo vojno potom kliringa, razmeroma skromna. Leta 1935 je znašal klirinški promet 640 milijonov kron. V naslednjih letih je stalno naraščal, leta 1939 je znašal že 10.100 milijonov. V tem času pa je znašal delež klirinškega prometa v skupni vrednosti švedske zunanje trgovine samo okrog 25 %, delež nemškega švedskega kliringa v celokupnem klirinškem prometu pa je znašal od leta 1936 do 1939 90 %.

Po izbruhu vojne je dobil kliring v švedski zunanji trgovini znatno večji pomen. Klirinški promet se je povečal od 10.100 milijonov kron v letu 1939 na 1720 milijonov v letu 1940 in na 2655 milijonov predlanskim. Lani je znašal klirinški promet 2568 milijonov. Delež klirinškega prometa na vrednosti švedske zunanje trgovine se je od začetka vojne znatno povečal. Leta 1940 je znašal 52 %, predlanskim 88 %, lani pa 83 %. Delež nemško-švedskega kliringa v celokupnem klirinškem prometu pa je zadnja leta nazadoval. Leta 1940 je znašal 80, predlanskim 73, lani pa 69 %. Celokupni lanski blagovni promet na nemško-švedski klirinški konto, obsegajoč tudi plačila za tekoči blagovni promet s Holandsko in Belgijo, je znašal okrog 1760 milijonov. Od tega odpade 885 milijonov na vplačila in 875 milijonov na izplačila.

Muhasta strela

Oni dan je treščilo v hišo kmeta Emanuela Augustina na Češkem. Strela je bila pa muhasta. V hišo je švignila skozi okno. Razbila je posodo in vse kar je dosegla, končno je pa porušila še peč. Pri peči stoječemu hlapcu se ni zgodilo nič hudega, le saje mu je vrglo v obraz, da je postal mahoma črn kakor zamorec. S tem pa strela še ni bila opravila svojega dela. Švignila je v hišo soseda Antona Hanuša, kjer je hotela v istem trenutku njegova žena odpreti vrata. Nesrečnica je bila na mestu mrtva. Kraj nje stoječa dva otroka sta pa ostala nepoškodovana. Končno je švignila strela še v kuhinjo, kjer je razbila vse, kar je dosegla, ne da bi zanetila ogenj. V kuhinji se je mudil tretji Hanušev otrok, ki se mu pa tudi ni zgodilo nič hudega.

VABILO
na
redno letno skupščino

GOSTILNIČARSKE NABAVLJALNE ZADRUGE ZA LJUBLJANSKO POKRAJINO r. z. z o. j.

ki bo

v sredo, dne 9. junija 1943 ob 10. uri v Ljubljani v dvorani Delavske zbornice, na Miklošičevi cesti štev. 22

Z OBIČAJNIM DNEVNIM REDOM.

UPRAVNI ODBOR

Puh in perje prodaja
R. SEVER, Marijin trg 2 !

Ako želiš dobro kupiti oglašuj v »Jutru«!

†

Umrl nam je naš ljubljeni soprog, oče, stari oče, brat in stric, gospod

Ignacij Vidmar

vrtnar

Pogreb dragega pokojnika se je vršil v petek 14. maja v Kamniku.

Kamnik, Logatec, Maribor.

Žalujoča žena ANTONIJA; ELCA, por. ŽITNIK, hčerka; IGNACIJ, JANKO, DRAGO, sinovi — in ostalo sorodstvo

Naročajte „Dobro knjigo“

Liscia e lucida
come seta è la punta di ogni penna
Kot svila gladka in svetla je konica vsakega KAWECO peresa
Kaweco.
Perciò la KAWECO scorre così facilmente come una piuma sulla carta. Nelle cartolerie e nei negozi specializzati Vi mostreranno ben volentieri i vari modelli KAWECO.
Zato KAWECO pero teče s takšno lahkoto po papirju. V trgovinah s pisalnimi potrebščinami Vam bodo radi pokazali različne modele KAWECO peres

A. ALEXANDER: 42

POZABLJENI NAPEV

ROMAN

»Oho, glej si ga, glej!« je vzkliknil s pritajenim glasom. »Kdo bi si bil mislil!... To ti mora biti bedak!... Ko sama že dalj kakor leto dni zaman iščeva slavnega Wilkinsa!... Oh, to pot si mu jo zagodel, prekanjencu! Kar blažen sem, če pomislim!

Huntington je bil videti nejevoljen.

»Mar bi se veselil nekoliko manj,« je očitajoče dejal, »vsekako pa ne tako hrupno! Sicer ne verjamem, da bi bil med najinim osebjem kak vohun; toda isto misli o svojih ljudeh tudi policija, in vsi vemo, da se moti. Previdnost ni nikoli odveč... Tem bolj,« je dodal, »ker se lahko imava za varna, dokler Hearn ne opazi, da sem ga zvodil za nos, ali pa, dokler sam ne izsledi Wilkinsa, kar se mi zdi povsem neverjetno. Je pa še druga nevarnost, ki nama grozi, in ta je dokaj resnejša.«

»Namreč?« je vprašal Nissen, smejoč se kar naprej, ne da bi se zmenil za Huntingtonovo grajo.

»Wilkins je spet pisal,« je z resnim glasom pojasnil detektiv. »Zelo nezadovoljen je in nama grozi s prekinjenjem poslovnih zvez. Ni mi treba razlagati, kaj bi to pomenilo za naju.«

In res ni bilo treba: Nissen se je takoj zresnil.

»Govori!« je rekel z drhtečim glasom, in Huntington se ni dal prositi.

»Za tisto reč z brzojavkami gre,« je kratko povedal. »Menda se spominjaš, da sva nedavno tega dobila nalogo, poskrbeti, da ti dve brzojavki ne prideta naslovnikoma v roke...«

»Menda se spominjam!« je »knjigovodja« pritrdil. »V obeh primerih sva uredila stvar tako, da sva podkupila poštarja in mu dala sredstva, da jo je lahko popihal čez mejo.«

Huntington je prikimal.

»Tako je. K uboju poštarjev se nisem maral zateči, kajti to bi bilo prenevarno podvzetje in bi bilo vzdignilo silen prah. Videti pa je, da ni bil Wilkins prav nič zadovoljen z nama. V prvem primeru, ko je šlo za Ciuppikovo brzojavko, se je stvar pravilno izvršila in računam, da je zaslužil Wilkins vsaj 300 tisoč dolarjev, a v drugem je bil izid nesrečen.«

»Kako to? Brzojavka ni dospela na naslov, to vem z vso gotovostjo.«

»Da, do tod sva storila svojo dolžnost, in Wilkins se ne bi imel za kaj pritoževati; toda nesreča se je zgodila pozneje, in to takole: Wilkins je hotel ubraniti, da ne bi prišla na naslov brzojavka, na osnovi katere bi bil nekdo dobil v posest neka zemljišča, ki jih potem gotovo ne bi bil več prodal. Tiste dni se je zvedelo — Wilkins je moral biti sicer že prej poučen o tem — da so na tistem svetu bogata ležišča bakra. Seveda ne bi bili mogli ne Wilkins ne drugi ljudje takoj nato nastopiti kot kupci zemljišč, kajti v tem primeru bi bil padel nanje sum, da so sami zasnovali vso reč z brzojavko. Na žalost se je zdelo Wilkinsu, kakor že večkrat, tudi to pot nepotrebno, da bi mi povedal, kako in kaj, in tako sem nepremišljeno izblebetal vso stvar, kolikor bi utegnila zanimati širšo javnost, milijonarju Ciuppiku. Ta je uganil resnico. Nihče se ne bi zatekel k takemu sredstvu, da izpodbije prodajo kakega zemljišča, ako ne bi imel gotovosti, da vrednost zemljišča daleč presega zahtevek. Ciuppik jih je takoj kupil, nato pa je poslal rudarske izvedence, ki so opravili poskusna vrtanja in odkrili ležišča bakra. Tako se je moral Wilkins obrisati. Zdaj mi čita v svojem pismu levite; pravi, da bi bil, ko bi bili kratko in malo ubili raznašalca, res da nastal velik krik in vik in morebiti celo časopisna gonja, češ da je javna varnost v Združenih državah na psu, vendar pa ne bi mogel nihče slutiti, da so ga ubili zaradi brzojavke, še manj pa uganiti namen, zakaj smo ga spravili s poti.«

»A midva sva v tej stvari docela nedolžna,« je vzkliknil Nissen. »Ukaz, ki sva ga dobila, je bil kratek in jasen: preprečiti, da brzojavka ne pride naslovniku v roke — nič drugega. In tako sva storila!«

»Tako pravim tudi jaz, a kaj pomaga?« Huntington si je živčno potegnil z roko po laseh, nato je zamrmral: »Če se Wilkins loči od naju, sva izgubljena.«

Nissen je dolgo časa zamišljeno molčal, potem pa je odločno dejal:

»Zdaj imava dve nujni nalogi: prvič, da takoj in dokončno spraviva Hearna s poti; drugič,« je nadaljeval s pritajenim glasom, »da vendar že doženeva, kdo je Wilkins. Če se nama to posreči, ne bo več imel on naju v oblasti, ampak midva bova imela njega v pesteh.«

Huntigton je prikimal: »Tudi meni se zdi to edini izhod iz najine zadrege.«

Nissen se je zadovoljno namuznil in jel neutegoma snovati svoj vojni načrt; v tem ga je prekinil telefonski zvonec. Huntington je skočil k aparatu.

»Tukaj Clayvills & Huntington... Kdo tam?... Da, jaz sem...«

»Tukaj Wilkins,« je odgovoril jasen in odločen moški glas. »Naročilo imam za vas, Huntington: jutri zvečer ob sedmih nadzorujte Snyderjevo hišo. Po tej uri ga menda ne bo več na izpregled; če bi se pa v nasprotju z mojim pričakovanjem vrnil domov, ga je treba likvidirati tisti mah, ko stopi v svoje stanovanje. Ste razumeli?«

»Da,« je Huntington zmedeno odvrnil. »Samo ime... Snyder, pravite?... Kaj ni to vaš pooblaščenec in eden vaših najboljših ljudi?«

»Snyder je bil moj pooblaščenec in eden mojih najboljših ljudi,« je odgovoril mož na onem koncu telefonskega voda. »Toda od jutri zvečer ob sedmih naprej ne bo več. Za to mi osebno odgovarjate. Pozdravljeni!«

Urejuje: Davorin Ravljen — Izdaja za konzorcij »Jutra«: Stanko Virant — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran — Za inseratni del je odgovoren: Ljubomir Volčič — Vsi v Ljubljani